

DROSME IEDVESMOT

Stāsti
par
stipriem
cilvēkiem

Vai cilvēks ar invaliditāti spēj strādāt?

Ļausim jums atrast atbildi uz jautājumu pašiem, lasot šos pieredzes stāstus. Mēs ar tiem vēlamies apliecināt, ka cilvēki ar invaliditāti ierastas lietas mēdz darīt citādi, bet izdara tikpat labi. Viņus vieno tas, ka viņu pieeja mums pašsaprotamām lietām ir atšķirīga, taču sasniegtais rezultāts ir līdzvērtīgs. Tāpēc pavisam droši varam apgalvot, ka sievietē ar tumšajām brillēm un balto spieķi nevis neredz, bet redz citādi! Arī tā vērīgi pētošā sieviete nevis nedzird, bet vienkārši dzird citādi. Arī tas neatlaidīgais vīrietis ratiņkrēslā vienkārši pārvietojas citādi.

Invaliditāte nav šo cilvēku izvēle. Šo cilvēku izvēle ir vēlme un prasme apliecināt sevi, būt sekmīgiem darbā, aizrautīgiem savos hobijos un iedvesmojošiem savos stāstos.

Daudzu Latvijas darba devēju pieredze liecina, ka šiem darbiniekiem ir ne vien īpašas spējas, bet viņi ir arī apzinīgi, rūpīgi, prasmīgi un ļoti ieinteresēti rezultāta sasniegšanā. Ar dažu darba devēju viedokli un pieredzi varat iepazīties arī šajā izdevumā.

Ceram, ka šie pieredzes stāsti spēs aizraut arī jūs, jo tie ir stāsti par cilvēkiem, kuri uzdrīkstas, kuri apzinās savu prasmju un spēju vērtību. Par cilvēkiem, kuriem ir izdevies savām prasmēm un spējām atrast pielietojumu. Jā, cilvēkiem ar invaliditāti ir dažādi ierobežojumi, taču tas nemazina viņu darītā darba vērtību. Noliksim malā savus stereotipus un palūkosimies, ko spēj cilvēki ar invaliditāti!

Izdevumā apkopoti iekļaujošās nodarbinātības kampaņas “Dara citādi – izdara tāpat” (2021) varoņu tā laika pieredzes stāsti.

SATURS

DARĪTPRIEKA STĀSTI	5
Jeļena Vihrova	6
Māra Lasmane	11
Rudīte Vēvere	15
Ināra Kīsele	20
Natālija Jermolajeva	24
Inga Muižniece	28
Ieva Zirne	32
NEVIENS SAPNIS NAV PAR LIELU	35
Kristaps Štelmahers	36
Santa Survila	37
Aleksejs Griņevičs	38
Dina Grīnberga	39
Armands Felkers	40
Svetlana Saveljeva	41
Vladimirs Gailis	42
Lolita Korjapina	43
Ludmila Biezā	44
Ojārs Petrevics	45
DARA CITĀDI – IZDARA TIKPAT LABI!	47
Beāte	48
Kaspars	50
Diāna	52
Juris	54
Andris	55
Ivo	56

DARĪTPRIEKA STĀSTI

***Neatceros, ko
nozīmē labi redzēt***

Jelena Vihrova

Žurnāliste Jelena Vihrova par invaliditāti

Sestdienu rītos Jelena Vihrova ceļas jau piecos, jo pēc trim stundām viņai jābūt tiešajā ēterā – viņa ir Latvijas Radio 4 žurnāliste un producente un ir gandarīta par savu profesijas izvēli. Līdz šai sarunai daudzi Ļenas kolēģi domāja, ka viņai vienkārši ir ļoti slikta redze, neko nenojaušot par viņas invaliditāti, jo viņa var to pašu, ko citi, – strādāt, ceļot, audzināt dēlu un pilnvērtīgi baudīt dzīvi. Vienīgais, ko 2. grupas invaliditātes dēļ Ļena nekad nevarēs, ir vadīt automašīnu un lasīt grāmatas, bet ir taču autobusi un audiogrāmatas! Tādēļ viņa neskumst un ar savu stāstu vēlas iedvesmot citus un parādīt, ka invaliditāte nebūt nav pasaules gals.

Bērnības trieciens

Diagnoze izklausās sarežģīti – mantota radzenes distrofija. Realitātē tas nozīmē, ka Ļenas redze ar katru gadu kļūst arvien sliktāka. “Mans organisms vienkārši atgrūž manu radzeni, un redzes zaudēšanas procesu nevar apturēt vai korigēt ar brillēm. Vecmamma nomira, būdama pilnīgi akla, arī mammai ir šī diagnoze, man to noteica desmit gadu vecumā,” stāsta Jelena.

“Man visi prasa: Ļena, tu neredzi tālumā vai tuvumā? Bet es nezinu, ko atbildēt, jo es neatceros, kā tas ir – redzēt labi.

Varētu teikt, ka pasauli redzu kā caur ļoti nespodru stiklu, bet, aizejot pie acu ārsta, no tās tabulas, kas pielikta pie sienas, ar vienu aci redzu tikai divas augšējās rindiņas, ar otru aci neredzu neko," viņa paskaidro.

Papildus tam, ka redze pasliktinās, ir arī krasi saasinājumi, kad Ļena neredz gandrīz neko, acis sāp, iekaist un kļūst sarkanas, nav iespējams paskatīties uz gaismu. Vairākas reizes acis operētas, bet redzes uzlabojumu joprojām nav.

“Bērnībā mamma vēroja meitu, lai laikus pamanītu izmaiņas redzē: “Ļoti spilgti atceros, ka bijām pie ārsta un man palūdza iziet gaitenī, mamma palika runāties kabinetā. Kad viņa iznāca, acis bija pilnas asaru. Šī aina mani satrieca, jo pirms tam nebiju redzējusi, ka mamma raudātu.” Kopš tā brīža meitenes redze strauji pasliktinājās, viņa biežāk palika mājās, bet skolā bija atbrīvota no mājturības stundām, lai nav jāmoka acis ar smalkajiem šūšanas un izšūšanas darbiem, bet, beidzot pamatskolu, viņai nebija jākārto vairāki eksāmeni.”

Par spīti visām grūtībām, Ļena ļoti gribēja mācīties augstskolā, mamma gan centās atrunāt no šādas idejas, bet viņa iespītējās un pieteicās politoloģijas un žurnālistikas studijām. “Darbojos skolas avīzē, un man tas ļoti patika, bet arī politoloģija likās interesanta. Konkurss bija liels, 12 cilvēki uz vienu vietu, tāpēc pati brīnījies, ka tiku abās vietās, atlika tikai izlemt, kur iet. Un šobrīd droši varu teikt, ka nenožēloju savu izvēli,” Ļena priecājas. Kad lekcijās bija jāizmanto dators, sākumā viņa ļoti pārdzīvoja, jo bija jāpiesēžas ārkārtīgi tuvu ekrānam – apmēram 15 centimetru attālumā, lai kaut ko varētu izlasīt. “Ar laiku vairs nekautrējos par to. Jo vecāka kļūstu, jo vienkāršāk uztveru savu invaliditāti, šobrīd man vairs nav tādu kompleksu.”

“Man šķiet, ka infrastruktūra un sabiedrības attieksme mainās uz labo pusi. Bet varbūt tā nemaz nav, jo vienkārši cenšos koncentrēties uz pozitīvo?”

Ar pieri stikla sienā

Ļenas pirmais darbs bija satura veidošana dažādām mājaslapām: “Pirmajā darba intervijā gāja traki, jo es nepamanīju stikla durvis un ieskrēju tieši durvīs. Man bija tāds kauns, bet darbu dabūju!” smejas Ļena. Uz jautājumu, kāpēc viņa birojā sēž tik tuvu datoram, Jeļena visiem atbildēja, ka

viņai ir ļoti slikta redze: “Man šķiet, nekad darba devējiem intervijās neesmu teikusi par savu invaliditāti. Ne tāpēc, ka es baidītos – tādēļ mani nepaņems darbā. Es visu varu izdarīt, tāpēc nesaprotu, kāpēc man tas būtu jāpiemin.”

Pēc tam viņa kā ziņu producente strādāja televīzijas kanālā “Prosto TV”, kā arī TV5. Kad ar lielu skandālu visus TV5 ziņu dienesta darbiniekus atlaida, Jeļena pamanīja korespondenta vakanci Latvijas Radio, pieteicās, izturēja konkursu un nu jau septiņus gadus strādā Doma laukuma ēkā. Gadu gaitā viņa ir vadījusi programmu “Простыми словами” (Vienkāršiem vārdiem), kā arī autorraidījumu “Какие люди!” (Kādi ļaudis!) par interesantiem cilvēkiem: “Starp citu, daudzi no viesiem bijuši cilvēki ar invaliditāti, kuri dzīvē daudz ko sasnieguši. Vadīju arī raidījumu par ceļojumiem, bet pēc atgriešanās no bērna kopšanas atvaļinājuma vadu sestdienas rīta programmu un producēju raidījumus. No ziņu korespondenta līdz tiešā ētera vadīšanai!”

Vislabāk Ļenai patīk tas, ka katra diena ir citāda, attiecīgi nav nekādas rutīnas, tomēr bez sarežģījumiem neiztikt. “Kad gāju uz Saeimu gatavot sižetus, man vajadzēja intervēt konkrētus cilvēkus, bet es viņus vienkārši neredzēju! Televīzijā bija vienkāršāk, jo operators pateica priekšā, kurš man jāuzrunā, bet te es biju viena pati ar diktofonu rokā. Ja cilvēku ir daudz, man ir grūti atšķirt, kurš ir kurš, bet, kad sāku vienkāršāk uztvert savu invaliditāti, man kļuva vieglāk dzīvot – piegāju pie kāda cita žurnālista un teicu: klau, man vajag to cilvēku, bet es viņu neredzu, palīdzi, lūdzu!”

Mūsdienu medicīna strauji attīstās, tādēļ Ļena neatmet cerības, ka kādreiz parādīsies iespēja apturēt redzes zaudēšanu: “Reiz konsultējos ar oftalmologu Maskavā, kurš jautāja, ar ko nodarbojos, teicu, ka esmu žurnāliste. Viņš bija pārsteigts par manu izvēli, bet ne pozitīvā ziņā, drīzāk – par ko gan tu domāji?! Parasti jau neredzīgi cilvēki kļūst par masieriem vai grozu pinējiem,” stāsta Jeļena.

“Tu vari izvēlēties būt invalīds, apvainoties uz visu pasauli

un sūdzēties, cik tev slikti iet, jo tu neredzi. Bet ir arī otrs ceļš – pieņemt savu īpatnību un saprast, ka tev ir tādas pašas iespējas kā visiem citiem. Es sapratu, ka slikta redze vienkārši ir daļa no manis, es neatšķiros no citiem cilvēkiem, tāpēc es nesūdzos par likteni un vienkāršiēju un daru. Invaliditāte nav nekāds zīmogs, man ir veiksmīga karjera, un, ja man būtu iespēja, es izvēlētos to pašu profesiju,” viņa saka.

Diskriminācija un palīgi

Pa pilsētu pārvietoties nav viegli, jo Ļenas invaliditāte nav acīmredzama: “Man nav melno brīļļu un baltā spieķīša, tādēļ ir grūti saprast, ka man ir redzes traucējumi. Lai izņemtu naudu no bankomāta, nepieciešams ilgāks laiks, jo rūpīgi jāieskatās ekrānā, bet rindā stāvošie cilvēki nesaprot, kāpēc es esmu tik lēna, un sāk dusmoties. Arī pie kases naudu skaitu ilgāk, un citi pircēji kļūst nepacietīgi.” Tādēļ viņa aicina būt iecietīgākiem, jo sabiedrībā ir ļoti daudz cilvēku, kuru invaliditāti vienkārši nevar pamanīt.

“Viņa atceras gadījumu tirgū, kad nespēja saskatīt, cik maksā vitrīnā izliktā gaļa. Pārdevēja pajautājusi – vai tad tu pati neredzi? Uz to Ļena atbildēja, ka neredz gan, un pārdevēja atcirtusi – ja neredzi, tad sēdi mājās! Šobrīd par šo pieredzi var pajokot, bet toreiz smiekli nemaz nenāca.”

Bērnībā brīvo laiku viņa pavadīja bibliotēkā, bet, kad redze pasliktinājās un grāmatas lasīt vairs nebija iespējams, viņai šķita, ka zaudēts kaut kas ļoti būtisks. “Priecājos, ka atklāju sev audiogrāmatas. Kaut arī citādā formātā, esmu atgriezies grāmatu pasaulē. Man gandrīz vienmēr austiņās skan kāda grāmata.” Liels atbalsts ikdienā ir modernās tehnoloģijas, mobilajā telefonā lieliska funkcija ir “voice over”, kas mājaslapas saturu vienkārši skaļi nolasa priekšā, bet datorā Ļenai uzlikti lieli, lieli burti. Darba kabinetā uz galda ir lielāks monitors nekā kolēģiem, un viņa priecājas, ka darba devējs vienmēr nāk pretī: “Kad pārcēlāties strādāt no mājām, par mani ļoti rūpējās un jautāja, kā labāk iekārtot darba vietu, lai man būtu ērti.”

“Reiz bija saasinājuma periods, kad neko neredzēju, tad atklāju lietotni “Be my eyes”. Es gribēju uzvārt makaronus un nezināju, cik minūtes jāvāra. Atvēru aplikāciju un veicu videozvanu, jo otrā pusē ir redzīgi brīvprātīgie, kuriem var uzdot jautājumus. Man palīdzēja un izlasīja, kas rakstīts uz etiķetes,

bet var ieslēgt pašbildes režīmu un pajautāt – vai esmu normāli uzkrāsojusi lūpas? Vai – kāds ir šī autobusa numurs?” Turklāt ikviens var kļūt par brīvprātīgo, reģistrējoties tikai jānorāda, kurās valodās vari palīdzēt.

“Daudzi varbūt domā – kamdēļ uz kāpnēm salīmētas tādas dzeltenas līnijas? Tiem, kas slikti redz, kāpnes saplūst ar grīdu, un viņi var nepamanīt pakāpienu un nokrist, tāpēc es vienmēr pārvietojos ļoti uzmanīgi.”

Drosme iedvesmot

Ļenai ļoti patīk ceļot, un viens no interesantākajiem piedzīvojumiem bija saistīts ar darbu. Neredzīgo biedrība no Jekaterinburgas viņu kā žurnālisti uzaicināja doties divu dienu ekspedīcijā ar jahtu: “Biedrības vadītājs Oļegs ir pilnībā akls, un viņa sapnis ir apbraukt apkārt zemeslodei. Viņš organizē nelielas regates un treniņus un viesojās Latvijā. Tikšanās reizē arī es biju klāt. Tikai kapteinis un viņa palīgs ir redzīgi, pārējie komandas locekļi ir neredzīgi. Sākumā pa jahtu pārvietojos ļoti uzmanīgi, bet viņiem vispār nebija nekādu baiļu, viņi burtiski lēkāja pa klāju! Redzot, cik viņi ir drosmīgi un līksmi, ka paši vada jahtu, es aizdomājos – kāpēc vispār dažreiz ļauju sev domāt, ka kaut ko nevaru?” Ļena joko, ka vienīgi dzīvokli viņa nevar perfekti iztīrīt: “Man šķiet, ka viss ir tīrs un kārtīgs, bet gan jau ciemiņi pamana kaut kādus putekļus, ko es vienkārši neredzu.”

“ Bērnībā Ļena mēdza izmantot slikto redzi savā labā, lai vecāki viņu pažēlotu, tagad viņa uzskata, ka tā ir slidena taciņa: “Tu pierodi, ka tevi vienmēr pasaudzēs, jo vecāki ļoti raizējas un cenšas padarīt tavu dzīvi ērtāku. Bet tas nav pareizi. Es gribētu vērsties pie vecākiem, kuru bērniem ir invaliditāte: sakiet viņiem – tu visu vari izdarīt, tu esi normāls, tu neatšķiries no citiem.”

Viņa atzīst, ka gadās arī skumji brīži, kad gribas palīst zem segas un žēlot sevi, ka nekas nesanāk, bet šādās reizēs viņa meklē iedvesmojošus piemērus: “Tāpēc es piekritu šai sarunai, jo mani iedvesmo cilvēki, kuri nepadodas. Man dzīvē viss ir kārtībā, es visu varu izdarīt, paskatieties, ir neredzīgie, kuri ar jahtu burā apkārt pasaulei, man vispār nav iemeslu sūdzēties! Es nekaunos par to, ka man ir invaliditāte, es varu visu!”

Māra Lasmane

***Nedzirdīgie
ir cīnītāji***

Bērnudārza pedagoģes Māras pieredze

Māra Lasmane jau vairāk nekā 25 gadus ir pedagoģe pirmsskolas izglītības iestādē “Dzintariņš”. Izaugusi bez pasaules skaņām, darbā ar bērniem, kuriem ir dzirdes traucējumi, viņa izceļ tieši ģimenes lomu iekļaujošas attieksmes veidošanā un atzīst – šķiet, Latvijā sabiedrībai gluži vienkārši trūkst informācijas par nedzirdīgajiem.

Īstenot bērnības sapni

Māra ir nedzirdīga no dzimšanas. “Ģimenē neesmu vienīgā – arī divas manas māsas un vecāki ir nedzirdīgi.” Ar pasauli viņa sazinās zīmju valodā, bet uz jautājumu, vai ir kāda skaņa, ko vēlētos dzirdēt, atbilde ir pārsteidzoša: “Man nekad nav gribējies būt dzirdīgai. Esmu vienlīdzīga ar savu ģimeni un jūtos labi.”

Stabils pamats turpmākai dzīvei Mārai ielikts jau bērnībā. “Esmu no Latgales. Latgalieši jau ir ar tādu stipru raksturu. Vecāki bija vienkārši lauku cilvēki, bet inteligenti, īpaši tēvs. Viņu ļoti interesēja politika, vēsture. Pie ēdamgalds mēs vienmēr savā nedzirdīgo zīmju valodā pārrunājām notikumus. Mums ar māsām nebija greznu rotaļlietu, piepalīdzējām vecākiem lauku darbus, barojām kolhoza teliņus. Brīvajā laikā

ar māsām bēniņos spēlējām “skolās” un kā tāfeli izmantojām vecu koka gultu. Tolaik krustmāte un tante strādāja par šuvēju, varēja dabūt krītiņus, un ar tiem daudz ko varējām rakstīt,” atceras pedagoge.

Līdz astotajai klasei viņa mācījusies Rēzeknes Nedzirdīgo skolā, bet vidusskolu beigusi Rīgā. Skolas laikā meitene bijusi aktīva, piedalījies un vadījusi dažādus pasākumus, bet, absolvējusi vidusskolu, atgriezies dzimtajā pilsētā. “Mana pirmā darbavieta bija fermā par slaucēju, bet tēvs neļāva man turpināt strādāt – viņš zināja, ka es nedrīkstu būt izolēta no nedzirdīgo sabiedrības.”

Radies, kopā ar māsām spēlējoties bēniņos, vēl aizvien dzīvs bijis sapnis par pedagoga profesiju, un Māra iestājusies Daugavpils Pedagoģiskajā universitātē. Viņa studēja neklātienē, bet paralēli jau strādāja pirmsskolas iestādē “Dzintariņš” Rīgā.

“Mācījos bez surdotulka, protams, daudz sēdēju bibliotēkā, rākos pa grāmatām. Mani bērni vēl bija maziņi, vīrs daudz palīdzēja. Brīnījies par citu neticību tam, ka augstskolā studē nedzirdīgā. Tomēr izturēju. Uzvarēja apņēmība un vēlme būt skolotājai,” studiju laiku atceras Māra. Izlaidumā augstskolas rektoru pārsteigusi surdotulka klātbūtne – viņš nebija pat nojautis, ka augstskolā četrus gadus mācījies nedzirdīgā.

“Es lepojos ar augstāko izglītību un to, ka strādāju par skolotāju. Man ir lieliska ģimene. Tāpat kā dzirdīgie, es vadu automašīnu, braucu ar motociklu, sportoju, slēpoju, slidoju, dejoju, ceļoju pa pasauli.”

Zīmju valoda ir ļoti skaista

Pēc studijām darba gaitas Māra turpināja "Dzintariņā". Tur, strādājot ar bērniem, kuriem ir dzirdes traucējumi, viņa redz, ka dažkārt jau ģimenē veidojas nevajadzīgi aizspriedumi, ierobežojumi, kas kavē bērna iekļaušanos sabiedrībā.

"Vēroju, vai vecāki ir dzirdīgi vai nedzirdīgi, kā vecāki sazinās ar saviem bērniem. Daži dzirdīgi vecāki kautrējas vai baidās atzīt, ka viņu bērns ir nedzirdīgs, un īsti neprot komunicēt. Es saku: "Kāpēc? Runājiet zīmju valodā, jums tā ir jāmācās!" Taču vecāki nelabprāt vēlas to apgūt. Tas ir slikti, jo, kad bērns būs liels, ar viņu vairs nebūs kontakta. Ir svarīgi to veidot jau no pašas bērnības. Zīmju valoda ir ļoti skaista. Mani mazbērni ir dzirdīgi, bet labi zina zīmju valodu, un es cenšos ar viņiem sazināties zīmju valodā, lai vairāk satuvinātos."

Māra ir piedzīvojusi arī situācijas, kad dzirdīgi vecāki nevēlas pieņemt, ka ar viņu bērniem strādā nedzirdīga skolotāja. "Viņi, šķiet, īsti neapzinās, ka ar tādu pašu attieksmi nākotnē var saskarties viņu bērns, kuru kādā darbavietā negribēs pieņemt tikai tāpēc, ka viņam ir dzirdes traucējumi."

Dzīve bez robežām

Dzirdes trūkums Mārai nav liedzis sasniegt mērķus un izbaudīt dzīvi. "Es lepojos ar augstāko izglītību un to, ka strādāju par skolotāju. Man ir lieliska ģimene. Tāpat kā dzirdīgie, es vadu automašīnu, braucu ar motociklu, sportoju, slēpoju, slidoju, dejoju, ceļoju pa pasauli.

Mani hobiji ir sēņošana, ogošana, makšķerēšana, floristika. Pabeidzu floristikas kursus.

Aktīvi piedalos Latvijas Nedzirdīgo savienības organizētajos pasākumos, esmu brīvprātīgā savienības valdes un domes locekle, Rīgas biedrības valdes locekle un Rīgas biedrības Latgales grupas priekšsēdētāja."

Tiesa, sabiedrībā dažkārt gadoties saskarties ar neizpratni, aizspriedumiem, mulsumu un gluži vienkārši – nezināšanu.

"Šķiet, ka cilvēkiem Latvijā trūkst informācijas par nedzirdīgajiem. Nedzirdīgie no dzirdīgajiem vizuāli ne ar ko neatšķiras līdz miklim, kad jāsāk komunicēt. Tad uzreiz rodas barjera. Latvijā vairums dzirdīgo, satikuši nedzirdīgo, nobīstas –

kā es ar viņu komunicēšu? Ārzemēs cilvēki šajā ziņā ir izglītotāki un, ja kāds parāda zīmi, ka nedzird, ātri vien visu "izstāsta", pieredzē dalās Māra.

Daudzās valstīs skolās mācību programmā esot nedzirdīgo zīmju valoda, un cilvēki ir daudz vairāk izglītoti par nedzirdīgo kultūru.

"Mums, piemēram, veikalā pārdēvēji ir apmācīti, kā strādāt ar cilvēkiem, kam ir kustību traucējumi, ar garīgi slimiem cilvēkiem, bet viņi nezina, kā strādāt, ja cilvēkam ir dzirdes traucējumi. Reiz pārdevēja aiz sejas maskas vēlējās man kaut ko pateikt, es nevarēju nolasīt no lūpām un parādīju, ka esmu nedzirdīga. Viņa nesaprata un nosarka. Es mierīgi atkārtāju zīmi, ka nedzirdu, bet viņa runāja vēl skaļāk..."

Informācijas trūkums ietekmē arī cilvēku ar invaliditāti iekļaušanos darba tirgū, bet Māra aicina darba devējus nebaidīties – galu galā ir iespēja cilvēku pieņemt uz pārbaudes laiku un pārliecināties par viņa prasmēm un spējām.

"Sava loma ir arī tam, ka daļai nedzirdīgo ir zems pašvērtējums, ko viņos rada un uztur doma – ja nedzirdu, tad nevaru. Nedzirdīgajiem par savu vietu ir jācīnās. Mums ir rokas un kājas, mēs redzam un jūtam. Ja gribam kaut ko sasniegt, mēs varam to izdarīt," pārliecināta ir Māra.

Rudīte Vēvere

***'Es pasauli pieņemu
tādu, kāda tā ir'***

Rīdziniece Rudīte Vēvere ir tikpat kā neredzīga. Medmāsa, kura Dzemdību namā jaundzimušās acīs iepilināja jodu, atrunājās, ka sajaukusi pudelītes, jo toreiz tās visas bija brūnā krāsā. Bērnībā Rudīte vēl varēja saredzēt krāsas un kontūras, taču vairākus gadus vēlāk meitenes spēju saskatīt pasauli aizēnoja vēl viens traģisks pavērsiens – viņa ieskrēja ledusskapī.

Tomēr skarbie dzīves notikumi nav traucējuši Rudītei būt neticami patstāvīgai, izaudzināt divus dēlus, iegūt augstāko izglītību un saglabāt pozitīvu attieksmi pret dzīvi. Viņa no sirds necieš žēloties, bet šobrīd par visu vairāk sapņo atrast darbu, lai būtu starp cilvēkiem.

Jau kopš bērnības – starp redzīgajiem

“Ģimenē mēs bijām trīs bērni – man ir vecāks brālis un jaunāka māsa,” stāsta Rudīte. Mamma meitu sākumā vedusi pie dažādiem ārstiem, taču ar laiku samierinājusies.

“Vecāki mani daudz nelutināja. Mammai tam nebija laika, jo viņa strādāja vairākos darbos. Tēvam bija zelta rokas, viņš mācēja visu – celtniecības darbus, remontdarbus, apieties ar radiotehniku –, bet pats mīlēja stipri iedzert. Mājās bieži bija skandāli, un mēs ar brāli to izjutām,” atceras Rudīte. Jau no bērna kājas mamma viņu audzināja pie patstāvības un ierādīja

dažādus mājas darbus, un bieži vajadzēja auklēt jaunāko māsu.

“Diezgan agrā vecumā man nopirka mizojamo nazīti, lai es varētu mizot kartupeļus. Kārtoju istabas, mazgāju traukus. Mamma mācīja, kā jāizžauj un jāgludina veļa. Sākumā gludināju tikai kabatlakatiņus un dvieļus – visu, kas ar četriem stūriem. Joprojām atceros, kā dusmojos, kad mamma nepārtraukti aizrādīja: “Stūrīti pie stūrīša!”” smeļ Rudīte.

Redzes problēmas meitenei nebija šķērslis ne apgūt mācību vielu, ne iekļauties vienaudžu vidū. Šad tad gan nācās pārdzīvot, ka mīlais brālis neņem līdzi uz zaļumballēm. Viņš vienkārši baidījās, ka māsa tur pazudīs. Rudīte jau skolas gados saprata, ka nevēlas iet pa dzīvi, žēlojoties par savu slikto redzi vai sūro likteni.

“Es pasauli pieņemu tādu, kāda tā ir. Uzskatu, ka cilvēks, kurš nespēj domāt ārpus savas vides, nevar pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā. Jau kopš bērnības es visu laiku esmu bijusi starp redzīgajiem. Es neesmu no cīkstētājām.

”

Dēli izauga patstāvīgāki par vienaudžiem

Rudītes pirmā darbavieta bija uzņēmums neredzīgajiem, kur viņa nostrādāja 18 gadus, līdz pat uzņēmuma likvidēšanai. Tur arī viņa iepazinusies ar savu nākamo vīru.

“Es biju jauna, man bija 21 gads, kad apprecējos. Vīrs bija gandrīz septiņus gadus vecāks par mani un vājredzīgs. Viņš mani ievēroja, kad strādāja pie viena, bet es – pie otra konveijera,” pirms daudziem gadiem mūžībā aizgājušo vīru piemin Rudīte. Abu laulībā dzima divi dēli. Sieviete aizdomājas, ka arī savus bērnus audzinājusi, mudinot būt patstāvīgiem.

“Kad mani puikas auga, viņi visu iemācījās daudz ātrāk un labāk par saviem vienaudžiem. Piemēram, braucam visi uz tirgu, man vajag nopirkt cauraudzīti. Kā tu bērnam izskaidrosi?! Es saku: “Jāatrod tāds gaļas gabaliņš, kas iet strīpiņās – sarkanās un baltās...” Bērns atrod – nopērkam. Tāpat arī svētkos cepām tortes. Es stāstīju un mācīju, un viņi darīja...” atceras Rudīte. Nu jau abi bērni ir lieli – vecākajam ir 40 gadu.

Rudītei ir arī divi mazbērni – jaunākajai, Kerijai, ir tikai gadiņš, bet mazdēlam Markusam – 15 gadi. Rudīte lepojas, ka Markuss ir biežs ciemiņš viņas mājās: “Cepuri nost, ka viņam nav kauns ar neredzīgu omi iet pa ielu! Ar mums kopā pat ir gājuši Markusa draugi. Es zinu ļoti daudzus neredzīgos, kas izaudzinājuši bērnus, bet bērni negrib ar viņiem nekur iet.”

Ar apkārtējo neiecietību ir saskārusies arī Rudīte, bet jaunu prātu netur.

“Pamatā es pati varu visu izdarīt, un man nevajag asistentu. Man ir svarīgi, lai mani pieņem kā normālu cilvēku. Ja sāk žēlot – paldies, nē! Problēmas ir mums katram, bet manas vienkārši ir vieglāk pamanāmas.”

Svarīgi, lai pieņem kā normālu cilvēku

Dēli un mazdēls joprojām ir vērā ņemams atbalsts Rudītes ikdienā, taču viņa cenšas būt ļoti patstāvīga.

“Pamatā es pati varu visu izdarīt, un man nevajag asistentu. Man ir svarīgi, lai mani pieņem kā normālu cilvēku. Ja sāk žēlot – paldies, nē! Problēmas ir mums katram, bet manas vienkārši ir vieglāk pamanāmas.”

Ikdienā viņa ne vien garšīgi gatavo un uzkopj dzīvokli, bet arī nodarbojas ar adīšanu un konservēšanu. Katru gadu pēc īpašas receptes Rudīte marinē gurķus, tomātus un vāra ievārījumus. Viņas ceptos konditorejas izstrādājumus slavē daudzi. Viņa gan nevar viena doties uz veikalu iepirkties, taču mūsdienās produktus var pasūtīt arī internetā.

Dzīvi atvieglo arī citas tehnoloģijas, piemēram, ar balss funkciju aprīkoti svāri, pulkstenis, mobilais telefons, audiogrāmatas. Rudīte labi pārzina arī datoru. Klaviatūras simbolus viņa atpazīst pēc taustes atmiņas, kā arī izmanto speciālu programmu, kas skaļi lasa priekšā mājaslapu un sociālo tīklu saturu. Viņa pavada laiku “Facebook”,

“Draugiem.lv”, ziņu portālos un saņem rēķinus e-pastā.

Sieviete arī spēj viena pārvietoties pa zināmu ceļa posmu, piemēram, aiziet no mājām līdz trolejbusa pieturai un aizbraukt līdz pilsētas centram. Lai drošāka iešana, līdzī tiek ņemts baltais spieķītis. Galvenais, pirmās divas reizes ar kādu kopā izstaigāt šo maršrutu, lai iegaumētu ceļu.

Pierādīt, ka neredzīgs cilvēks var studēt

Kad ilggadējā darbavieta likvidēta, Rudīte uzsākusi jauna darba meklējumus dažādos virzienos, bet bieži nācies pieredzēt atteikumu un vilšanos.

“Daudz kur atteica tikai tāpēc vien, ka es neredzu. Zvanu centrā, kurā pieteicos, man nosvieda priekšā lapu ar telefona numuriem un teica: “Izlasī! Nevari? Nu tad sveiki!” Neklausījās arī tad, kad piedāvāju, ka varu ierakstīt diktofonā vai pārrakstīt Braila rakstā un tad zvanīt. Man to neļāva,” atceras Rudīte.

Pēcāk viņa kursos apguva klūgu pīšanu un mēģināja ko pārdot no saviem izstrādājumiem, taču ātri vien apjauta, ka ar to neko īsti nopelnīt nevar.

Rudīte bija apņēmības pilna iegūt augstāko izglītību. “Meklējot darbu, sapratu, ka manā CV jau arī nav diži daudz ko rakstīt. Nevienu neinteresēja, ka esmu strādājusi pie konveijera,” secina Rudīte. Viņas atklāsme sakrita ar brīdi, kad pazīstami jaunieši ar invaliditāti, nolēmuši stāties Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledžā, pierunāja arī Rudīti iesniegt dokumentus. Galu galā jaunieši koledžā neiestājās, bet Rudīti uzņēma sociālā rehabilitētāja specialitātē. Sākums nebija viegls, jo viņai bija jāpierāda, ka arī neredzīgs cilvēks var studēt koledžā, turklāt iztikt bez asistenta.

“Lekcijas ierakstīju diktofonā, mājās konspektēju. Ja bija nepieciešams, izmantoju Braila rakstu. Mājasdarbus nodevu datorrakstā, līdzīgi kā pārējie studenti. Ja pasniedzēji izdalīja lapas, man jāva atbildēt mutiski,” mācību gaitu atceras Rudīte un priecājas, ka viņai paveicās ar pretimnākošiem kursabiedriem. Par to varēja pārliecināties jau pirmajā mācību dienā, kad Rudītei bija jānokļūst no mācību iestādes Jūrmalā uz Rīgu, bet nebija, kas pavada.

“Es pagriezos pret tajā laikā vēl nepazīstamajiem kursabiedriem un vaicāju: “Kurš iet uz vilcienu un var paķert mani līdzī?” Atsaucās viena meitene, un tā nu mēs sadraudzējāmies. Turpmāk katru rītu satikāmies stacijā un kopā braucām uz skolu. Ja tu pats runā, kontaktējies un neesi

iedomīgs, risinājumu vienmēr var atrast,” pārliecinājusies Rudīte.

Lielākā vēlēšanās – atrast darbu

Pēc diviem gadiem, kad koledžas diploms bija rokā, viņa pievērsās darba meklējumiem iegūtajā specialitātē. Diemžēl ieguldītās pūles nedeva gaidītos panākumus. Oficiālā atruna bija: “Jums ir pirmā līmeņa profesionālā izglītība, bet vajag augstāko.” Rudīti tas neatturēja, viņa iestājās Baltijas Starptautiskajā akadēmijā un ieguva bakalaura grādu specialitātē “Sociālā rehabilitācija”. Tagad jāspēr nākamais solis – jāatrod darbs. Tas sniegtu lielāku dzīves spar un vairotu apziņu, ka viņa ir tāda pati kā citi.

“Reizēm par mani domā, ka esmu lecīga vai iedomīga, bet es nevaru un negribu dzīvot tikai savā burbulī. Man vajag apkārt sabiedrību! Jūtu, ka arī es pati veidojos un attīstos kā personība, ja man apkārt ir dažādi cilvēki!”

Tā kā Rudītei ir svarīgi būt patstāvīgai, viņa uzsver, kā arī darbavietā negaida īpašu attieksmi.

“Es dzīvoju sabiedrībā, kas veido vienotu veselumu, tāpēc man ir jābūt tai, kura pielāgojas apkārtējai videi, nevis otrādi. Man pietiek, ja man vienreiz parāda, kur ir trepes vai kabinets, un nākamreiz es jau zināšu. Ar mani nevajag auklēties un desmit reizi rādīt.”

Rudīte cer, ka, mazinoties pandēmijai un tās ierobežojumiem, būs iespēja atkal apmeklēt deju vakarus, ko organizē “Neredzīgo klubs”:

“Man ļoti patīk dejot un patīk arī sapucēties. Vismaz reizi gadā man vajag izdejoties, citādi nevaru! Iepriekšējā reizē es biju garā kleitā. Vecākais dēls mani pavadīja līdz zālei, pavērās apkārt, un tur bija kāda sieviete, Silvija, kas arī bija uzvilkusi greznu kleitu. Dēls teica – mammu, jūs abas esat sapucējušas kā tādas zvaigznes.”

Apmēģinājusi sieviete neslēpj, ka viņai ir vēl pāris sapņu – izdot grāmatu par savu dzīvi, kā arī izveidot personīgo “YouTube” blogu: “Es vēlos sevi filmēt, rādot pilnībā visu, ko daru ikdienā: gatavoju ēst, tīru māju, eju uz trolejbusu un daru citas lietas. Gribu, lai cilvēki redz, ka mēs arī protam!”

***Invaliditāti tāpat
vien neuzdāvina***

Ināra Ķisele

Šuvēja Ināra Ķisele par karjeras maiņu

Pirms četriem gadiem Ināra Ķisele katru dienu cēlās četros no rīta, lai brauktu no Siguldas uz Rīgu, kur 14 gadus viņai bija savs ziedu veikaliņš. Vēzis tam pielika punktu, bet pēc slimības uzveikšanas Ināra nenobijās no nezināmā un apguva iemaņas šūšanā. Viņa ar nepacietību gaida aprīli, kad apritēs divi gadi, kopš strādā sociālajā uzņēmumā “Visi var”, un arī kolēģi gaida šo jubileju, jo zina, ka cienastā būs Ināras meistarstiķis – sulīga siļķe kažokā un pašcepta maize.

Darināt gaišas domas

Par savu slimību Ināra runā nelabprāt, un lielākā daļa paziņu par to nemaz nenojauš. “Ziedu tirdzniecībā visi viens otru labi pazinām, un domāju, ka daudzi brīnījās, kāpēc pēkšņi pazudu,” viņa prāto. Pēc diagnozes noteikšanas pagāja divi gari gadi, lai uzveiktu audzēju, un nu Inārai piešķirta 3. invaliditātes grupu: “Sākumā man likās, ka viss taču ir kārtībā, ka invaliditāte piešķirta tāpat vien. Kolēģe uz to atbildēja – pastrādā kādu brīdi un sapratīsi, ka par skaistām acīm invaliditāti nevienam nedod. Un tiešām, man šķiet, ka visu varu, bet pienāk pusdienlaiks, un mani spēki izsīkst.”

Ģimene vēlējas, lai pēc izveseļošanās Ināra atgūst spēkus un par darbu nedomā: “Mājās esot, prātā pašai negribot

iezogas kāda ļauna doma, tādēļ man gribējās būt cilvēkos un radīt kaut ko labu. Uzņēmējdarbībā atgriezties negribēju, man bija bail, ka netikšu galā, tāpēc meklēju ko mierīgāku. Kad man piedāvāja šuvējas darbu, ļoti apjuku, jo pirms tam šujmašīnu biju tikai redzējusi. Tomēr nosaukums "sociālais uzņēmums" liecināja, ka neviens blakus ar pātagu nestāvēs, un šūšanas vadītāja Oksana iedvesmoja, ka man viss izdosies," Ināra stāsta. "Ja man teiktu, ka kādreiz strādāšu par šuvēju, es neticētu, jo es taču to neprotu! Bet izrādījās, ka visu var iemācīties."

Ražīgs darba ritms ir visas dienas garumā, bet uznāk brīži, kad enerģija pazūd: "Plāni ir lieli, uz galda sakrāmēta milzīga kaudze materiālu, un man ir daudz ideju, bet padarīt varu krietni mazāk nekā agrāk. Un nav tā, ka šeit no manis prasītu kaut ko pārcilvēcisku, strādājam lēnām, ar pauzītēm. Bet, ņemot vērā to, cik ilga un smaga bija ārstēšanās, jāpaiet ilgam laikam, līdz mans novājinātais organisms pilnībā atgūsies."

"Katram sociālajā uzņēmumā ir savas vainas, tādēļ cenšamies viens otru atbalstīt, grūti izstāstīt, kāda atmosfēra te valda. Kamēr pats neesi saskāries ar slimību un invaliditāti, to nesapratīsi," viņa piebilst. "Invaliditāte nav lieta, ar ko jālepojas, bet no tās nav arī jākaunas. Dzīvē ir situācijas, kas tevi noliek pie zemes, un nezini, no kura gala ķepuroties ārā, tas notika arī ar mani. Esmu radusi spēku sevī tikt tam pāri un patlaban dzīvoju pilnvērtīgu dzīvi," atklāj Ināra.

Puķes nedaudz nodarījušas pāri

Kad Inārai bija savs bizness, viņa no rītiem reizēm cēlās nevis ar prieku, bet devīzi "Kas jādara, jādara!": "Ritms, vadot savu biznesu, bija stingrs, nereti cilvēciskā puse palika otrajā plānā. Bieži domāju, ka varbūt daudz ko darīju nepareizi un nodarīju kādam pāri, par to ļoti atvainojos. Bet negribu sūdzēties, jo jutos vesela un zinu, ka ir cilvēki, kam iet krietni grūtāk nekā man."

Viņa godīgi atzīst, ka tas bija smags darbs, un ar ziediem strādāt vairs negrib: "Man šķiet, ka puķes man nedaudz nodarījušas pāri, arī savu biznesu vairs negribu. Pēc darba gribu aiziet mājās un atpūsties, nevis uztraukties, vai spēšu samaksāt algas." Vakaros Ināra gan par darbu nespēj aizmirst, – labprāt pameklē internetā idejas, ko skaistu varētu uzšūt, un katru dienu uz darbu iet ar prieku. "Man patīk šūt skaistas

lietas, tas mani iedvesmo, tā kļūstu pārliecinātāka par sevi. Uz vecumu laikam cilvēki kļūst bērnišķīgāki, jo biežāk gribas dzirdēt uzslavas par labi padarītu darbu,” viņa joko.

Darbnīcā strādā pieci kolēģi, bet, jubilejas svinot, draudzīgi kopā sanāk 11 cilvēki, ieskaitot pārdevējas un interneta veikala vadītāju. Blakus labdarības veikaliņā pārdod rokdarbus, ko veido Ināra ar kolēģiem, kā arī biedrības “Cerību spārni” darinājumus: “Ne visiem kolēģiem ir invaliditāte, mums ir kundzīte pirmspensijas vecumā un cilvēki, kuru bērniem ir invaliditāte,” skaidro Ināra. Viņa ļoti priecājas, ka katra kartīte, svece vai dekors ir ļoti rūpīgi veidots, pircēji to īpaši novērtējuši pirms Ziemassvētkiem, kad bijuši lieli pasūtījumi.

Sociālā uzņēmuma nosaukums “Visi var” izskan arī ikdienā. Kad kāds pagurst, citi uzmundrina, sakot: “Visi visu var!” Darbnīcā skan arī joki un dziedāšana līdz radio dzirdamajām melodijām: “Mēs tiešam visu varam, tikai lēnākā tempā, varbūt biežāk kaut kas jāatgādina vai jāizstāsta uzdevums divreiz, bet tas ir tikai normāli. Te nekur nav jāsteidzas, šī ir citāda pasaule, un daudzi nemaz nezina, ko tas nozīmē. Arī es pirms tam nezināju, kā dzīvo cilvēki ar invaliditāti, man bija citas prioritātes, bija jāskrien un jāpelna nauda, šī pasaule man bija sveša. Kad nākas pašam ar to saskarties, tad tikai saproti, ka ir arī citādi cilvēki, kuriem arī ir vieta zem saules. Diemžēl šī vieta ir jāizkaro pašiem, uz paplātes neviens neko nepasniedz.”

“Dažreiz pukojamies – mēs taču esam sociālais uzņēmums, no mums nevar prasīt tādu precizitāti! Bet pēc tam, kad redzam, cik skaists un rūpīgs ir galarezultāts, pašiem ir tāds lepnums!”

Ar pozitīvu attieksmi

Protams, Ināra vairākkārt sev vaicājusi – kāpēc tas notika tieši ar mani? Šo jautājumu viņa vairs neuzdod.

“Notika – un viss, tur vairs neko nevar mainīt, un jātiek tam pāri. Man bija jābūt stiprai, lai ar visu tiktu galā, redzēju, kas notiek ar man mīļajiem cilvēkiem. Centos mierināt savu ģimeni un teicu, ka ar mani nekas ļauns nevar notikt. Ļoti gribētos ticēt, ka tagad esmu vesela, dzīvoju ar domu, ka esmu izārstēta. Cenšos darīt labas lietas, domāt gaišas domas, iepriecināt draugus un dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Izbaudu katru dienu!”

Draugu loks zina par slimību un reizēm cenšas Ināru iekārtot ērtākā sēdvietā vai sagādāt garšīgāku cienastu, viņa jūtas neērti, ka tam pievērš uzmanību, bet jūtas ārkārtīgi pateicīga par viņu atbalstu: “Bet tāda tagad ir mana dzīve. Jā, man ir 3. invaliditātes grupa un neatgriezeniskas veselības problēmas, bet ir arī ļoti liela vēlme dzīvot un strādāt,” apņēmīgi saka Ināra.

Darba devējiem viņa iesaka nebaidīties no cilvēkiem ar invaliditāti: “Jūs jau nezināt, kāda ir šī invaliditāte, dodiet iespēju! Kur gaida šādus cilvēkus, es nezinu, man šķiet, ka nekur īsti negaida. Gribētos teikt – ejiet cilvēkos, dariet, bet ne visiem ir spēks un drosme. Ceru, ka iedvesmošu kādu, jo nevajag baidīties sākt kaut ko jaunu. Es dažreiz domāju – varbūt šuvējas darbs ir tas, ko es savā dzīvē citādi būtu palaidusi garām?” Inārai ir subsidēta darbavieta, un viņa atzīst, ka jūtas privilēģēta, ka katru mēnesi var rēķināties ar noteiktu naudas summu neatkarīgi no tā, vai spēj visu padarīt, tādēļ viņa valdības pārstāvjiem lūdz tikai vienu – subsidētas darbavietas cilvēkiem ar invaliditāti. Tad arī darba devēji būtu atvērtāki pieņemt darbā šos īpašos cilvēkus.”

Prieku sagādā ne tikai aizraujošais darbs, bet arī vasaras tuvošanās, kad pie veikaliņa logiem ziedēs rozes, bet priekšnamā esošais galdiņš tiks iznests zālienā un kafijas pauzes varēs baudīt svaigā gaisā. Neatņemama atelpas brīžu sastāvdaļa ir Ināras virtuvē tapušie našķi – gatavošana ir viņas kvēlākā aizraušanās, kulinārija Inārai tik ļoti patīk, ka viņa sapņo kādudien organizēt arī ēst gatavošanas kursus. Vasarā viņa ceļas ātrāk nekā pārējie mājinieki un cep maizi ar sēkliņām, bet kādudien taps arī rupjmaize ar ieraugu. “Bija laiks, kad katru dienu nesu siltu maizi, visu laiku darbā našķēties ir bīstami, tāpēc tagad nedaudz piebremzējam,” viņa smejas.

“Bet mums nevajag svētkus, lai saklātu galdu, – mums katra diena te ir svētki, jo esam veseli un esam kopā. Zināt, ja pirms četriem gadiem mana devīze bija “Kas jādara, tas dara”, tagad tā ir “Nepamēģināsi – neuzzināsi!”

**'Invaliditāte kā
papildu dzinulis
darboties'**

Natālija Jermolajeva

Uzņēmēja Natālija Jermolajeva

“Neziņa un neinformētība ir tas, kas kavē cilvēku ar invaliditāti integrēšanu darba tirgū, un tas attiecināms gan uz pašiem darba ņēmējiem, gan darba devējiem. Tāpēc ļoti svarīga ir līdzvērtīga un pilnvērtīga komunikācija no abām iesaistītajām pusēm, kā arī sabiedrības informēšana,” saka Natālija Jermolajeva, sociālo uzņēmumu “OWA” un “Correcty” dibinātāja un vadītāja.

Līdz sociālajai uzņēmējdarbībai Natālija nonākusi gluži organiski. Iepriekš darbojusies mārketinga projektu vadībā, taču sapratusi, ka šajā jomā sevi ir izsmēlusi un nepieciešams kas jauns. Tādēļ 2016. gadā kopā ar bijušo klasesbiedreni mākslinieci Alisu Ādamsoni viņa radīja zīmolu “OWA”, ar kuru piedalījās Rīgas domes grantu konkursā, kurā vērtēja sociāli neaizsargāto grupu projektus. Iemesls tam ir pašas Natālijas ģenētiski iegūta slimība un tās dēļ – 2. grupas invaliditāte, kas viņas gadījumā nevis liek padoties, bet gan kalpo par papildu dzinuli darboties. Turklāt – ar pievienoto vērtību, mudinot arī citus nebaidīties un rosīties.

Pašlaik Natālijas rūpals ir jau veseli divi sociālie uzņēmumi – “OWA” un “Correcty”. “OWA” nodarbojas ar apģērbu un aksesuāru šūšanu un apdruku ar latviešu

mākslinieku gleznu motīviem, savukārt “Correcty” produkts ir stāju korigējošs T-krekls, kas 2019. gadā, sastrādājoties ar studiju biedreni Jekaterinu Romanovu, tapis RTU studentu biznesa inkubatorā “IdeaLab”. Arī “Correcty” radies likumsakarīgi, jo savas slimības dēļ Natālija jau kopš pusaudža vecuma apmeklējusi fizioterapijas nodarbības, kā arī izmēģinājusi dažādu ražotāju stājas korektorus. Nekas no tā nesniedza vēlamu rezultātu, tāpēc viņa radīja rehabilitējošu produktu sākumā pati sev.

Abi Natālijas uzņēmumi darbojas ar motivējošu vēstījumu cilvēkiem ar invaliditāti – iegūt izglītību, pilnveidoties un apgūt iemaņas, kas gan atbilst katra individuālajām fiziskajām un garīgajām spējām un interesēm, gan arī ir nepieciešamas darba tirgū. Un tas ir vēstījums ar satvaru, kas arī nāk no dzīves pieredzes, jo Natālija ieguvusi maģistra grādu politoloģijā, bet nu turpina studijas materiālu tehnoloģijās un dizainā.

“Pagājušogad mēs izvirzījām sev mērķi ne tikai būt par motivējošu uzņēmumu, bet kļūt arī par darba integrācijas uzņēmumu. Proti, par uzņēmumu, kas nodarbina cilvēkus ar invaliditāti. Savu mērķi mēs sasniedzām, jo no četriem aktīviem darbiniekiem mums jau divi ir pieņemti darbā ar invaliditāti. Šobrīd tiek kārtotas formalitātes darba attiecību sākšanai ar vēl diviem, tāpēc tuvāko mēnešu laikā no septiņiem darbiniekiem četri mums būs cilvēki ar invaliditāti. Tiesa, mēs skatāmies ne tikai uz invaliditāti, bet arī uz kvalifikāciju, spējām un atbilstību amatam,” atklāj Natālija.

Jautāta, vai sociālie uzņēmumi saņem kādus atvieglojumus no valsts, uzņēmēja atbild noliedzoši: “Finansiālā ziņā no valsts atvieglojumu pagaidām nav. Ir minimālas sociālā nodokļa atlaides, bet tās vairāk attiecas uz darba ņēmēju ar invaliditāti, un tas ir jebkurā gadījumā, ja uzņēmums nodarbina cilvēku ar invaliditāti. Sociālais uzņēmums – tas ir statuss ar pievienoto vērtību. Ar “OWA” šobrīd esam pieteikušies “Altum” atbalstam un gaidām rezultātus, savukārt “Correty” projekts “Altum” atbalstu jau ir saņēmis, un tas tiek likts lietā. Tas ir ļoti liels atbalsts. Taču pirms tam visus gadus esam veiksmīgi savus mērķus īstenojuši arī bez atbalsta.”

Invaliditāte nav profesija

Natālijas uzņēmumā visi cilvēki ar invaliditāti strādā pilnu slodzi, gluži tāpat, kā to dara jebkurš cits darbinieks, nevis

“padarbojas dažas stundas”, kā nereti tiek uztverta cilvēku ar invaliditāti nodarbināšana.

“Mums vajadzēja jaunu pārdevēju, un nolēmām, ka dosim darbu cilvēkam ar invaliditāti, taču bez atlaidēm, jo invaliditāte nav profesija. Pašlaik mums ir pārdevēja ratiņkrēslā, kura strādā pēc tāda paša grafika kā citi pārdevēji. Vienīgā atšķirība ir tā, ka viņa tīri fiziski nevar aizsniegt augstākos plauktus, tāpēc iegādājāties zemākus. Jā, ir savi ierobežojumi, bet mēs kopā meklējam iespējas, lai pielāgotos un atvieglotu darba apstākļus. Piemēram, nopirkām dīvānu, lai viņa varētu atgulties un atpūsties, jo visu darba dienu pavadīt sēdus nav viegli arī veselam cilvēkam.”

Vaicāta par iemesliem, kamdēļ cilvēku ar invaliditāti integrēšana darba tirgū “būksē”, Natālija atbild, ka šī problēma sākotnēji tomēr jārisina no pašu darba meklētāju puses, jo ļoti bieži cilvēkiem ar invaliditāti trūkstot izglītības, zināšanu un iemaņu. Turklāt būtisks aspekts, ka trūkst tādas izglītības, ar kuru reāli arī varētu pelnīt sev iztiku un iekļauties darba tirgū.

Ir svarīgi, ka cilvēkiem ar invaliditāti ir darba tirgū pieprasīta izglītība, lai viņi varētu uzreiz pēc izglītības iegūšanas sākt pelnīt, kaut vai minimālo algu. Nav jākaunas arī no vienkāršākiem darbiem un profesijām, piemēram, pārdevēja vai noliktavas darbinieka amata. Tas ir tas, kas ir izplatīts mūsu sabiedrībā, – kauns un aizspriedumi. Ir gan slaveni, gan izglītoti cilvēki ar invaliditāti, kuri to slēpj, jo baidās no aizspriedumiem. Līdz ar to sabiedrība redz tikai to daļu, kam iet grūtāk un klājas sliktāk. Tāpēc ir svarīgi nekautrēties, būt atklātiem un iedrošināt pārējos.

“Strādājot šajos motivējošajos uzņēmumos, man ir nācies runāt ar daudziem cilvēkiem ar invaliditāti, kuri saka, ka

nevar strādāt vai mācīties, jo ir grūti. Savukārt, ja saņemamas un aiziet mācīties, tad ko tādu, ko ikdienā pēc tam nespēs pilnvērtīgi darīt. Piemēram, cilvēks ar cerebrālo trieku, kas nozīmē motorikas un koordinācijas problēmas, aiziet mācīties šūt, tāpēc ka viņu cītīgi aicina kaut kādas koledžas, jo attiecīgajā programmā trūkst studentu. Taču cilvēks ar tādām fiziskām īpatnībām nevarēs ikdienā pilnvērtīgi strādāt par kvalificētu šuvēju un izpildīt darba tirgus prasības. Tā ir ļoti liela problēma un iemesls, kāpēc cilvēki ar invaliditāti nevar atrast darbu,” stāsta sociālā uzņēmēja.

Sarunāties un meklēt iespējas

Vaicāta, vai pati nekad nav saskārusies ar diskriminējošu attieksmi vai baidījusies, viņa atklāj, ka daļēji viņai pieņemt savu slimību un neuzskatīt to par “nāves spriedumu” palīdzējis piemērs ģimenē – tante ar smagu invaliditāti, kura gājusi vispārīzglītojošā skolā, pēc tam studējusi augstskolā un strādājusi par bērnudārza vadītāju. Pilnvērtīga dzīve ir iespējama.

“Man ir paveicies – brīdī, kad mana slimība saasinājās, es varēju apvienot slimošanu ar darbu. Manam darba devējam tas arī bija kas jauns, un viņš īsti nezināja, kā reaģēt. Piedāvāja pat kādu laiku pagulēt mājās, nevis pusguļus strādāt birojā, taču aizspriedumus vai sliktu attieksmi es neizjutu. Daudziem darba devējiem tas tiešām ir kaut kas nebijis – darbinieks ar invaliditāti, tāpēc reaģē, kā nu vien pirmajā brīdī prot. Ir svarīgi to neuztvert ļoti asi un personīgi – ka mani tagad diskriminē un grib iespundēt,” stāsta uzņēmēja.

Ko Natālija iesaka darba devējiem? Uzreiz neatmest ar roku, ja darbā pieteicies cilvēks ar invaliditāti, bet gan mēģināt izprast, ieklausīties cilvēkā un noskaidrot, kā invaliditāte ietekmē ikdienas gaitas un darba ritmu.

“Protams, reizēm cilvēki ar invaliditāti pārvērtē savas zināšanas un spējas un pēc tam domā, ka viņus neizvēlējās, jo diskriminē invaliditātes dēļ. Tāpēc svarīgi ir atbilstoši sarunāties. Cilvēkam ar invaliditāti pašam ir jāsaprot, ka darba devējam ir nepieciešams zināt par viņa veselības stāvokli, lai varētu piemeklēt iespējamus risinājumus – attālinātu strādāšanu, pielāgotu režimu utt. Darba devējus biedē tieši neziņa, tāpēc bieži vien nodomā – labāk neielaidīšos vispār, lai pēc tam nebūtu jārisina problēmas. Ir jārunā uzreiz, un kopā jāmeklē iespējas!”

Inga Muižniece

Ingas Muižnieces likumsakarīgā nejaušība

Inga Muižniece ir sociālā uzņēmuma – zvanu centra “Sonido” – dibinātāja un vadītāja, kurā viņa nodarbina astoņus cilvēkus ar invaliditāti. Līdztekus komerciālajai darbībai viņa iedzīvinājusi arī neparastu sociālo projektu “Parunāsim” – bezmaksas tālruņa līniju cilvēkiem, kurus mājās vientulība. Tas ir stāsts par soli tuvāk iekļaujošai sabiedrībai un darba integrācijai, kas atzinīgi novērtēts arī ar “Gada balvu cilvēku ar invaliditāti atbalstam 2020” kategorijā “Nodarbinātības veicinātājs”.

Visu savu profesionālo dzīvi Inga aizvadījusi, strādājot dažādos zvanu centros gan ar vietējiem, gan starptautiskiem projektiem, savukārt 2013. gadā, kad pieredzes bija gana un bija nepieciešami jauni izaicinājumi, viņa dibināja pati savu uzņēmumu “Sonido”. Savukārt pēc pieciem gadiem – 2018. gadā – tapa bezmaksas tālruņa līnija “Parunāsim”, ko uztur zvanu centra komercprojekti.

““Sonido” pakalpojumus izvēlas sociāli atbildīgi uzņēmumi. Viņi saredz mūsu uzņēmējdarbības konceptā papildu pienesumu sabiedrībai, tāpēc izvēlas savu naudu ieguldīt mūsu pakalpojumos, lai arī viņu darbībai būtu pievienotā vērtība,” atklāj Inga. Tiesa, sociālā uzņēmējdarbība

nav vis labdarība – tas tāpat ir uzņēmums, kuram ir jāfunkcionē un jānes peļņa.

“Var darīt naudas dēļ, bet var darīt naudas dēļ un ar to kaut ko vērtīgu iesākt. Tāpēc man patīk sociālā uzņēmējdarbība, jo tā ir gan iespēja pelnīt, gan arī gūt gandarījumu, šo naudu tālāk investējot sociālā projektā.”

Sociālais projekts “Parunāsim” tapis gluži organiski, liekot lietā profesionālajā darbībā novēroto un piedzīvoto: “Strādājot zvanu centrā, es sapratu, ka bieži vien cilvēki nezvana, lai atrisinātu problēmu, bet gan lai izpaustu savas emocijas. Viens no operatora darba pienākumiem ir uzklaustīt šīs emocijas un pēc tam sniegt risinājumu. Un tad es sapratu, ka varbūt nevajag gaidīt – ka mēs varētu uzreiz dot cilvēkam iespēju runāt par savām emocijām!”

Pašai gan pieredzes šādos sociālajos projektos nav bijis, tāpēc viņa meklējusi ārvalstu piemērus un ātri vien atskārtusi ka Eiropā nekā līdzīga nav. Turklāt bija nepieciešams arī finansējums, lai ideju varētu realizēt un “palaist tautās”. “Mana kolēģe, ar kuru kopā esam “Business Network International” (starptautisks uzņēmējdarbības tīkls – red.), teica, ka viss, kam es ticu un ko daru, atbilst sociālā uzņēmuma konceptam. Viņa man uzrakstīja “Altum” projektu un mēs saņēmām finansējumu, ar kuru tad arī varējām iedzīvināt “Parunāsim” projektu. It kā nejaušība, bet tomēr likumsakarīga,” stāsta enerģiskā uzņēmēja.

Tiesa, cilvēku ar invaliditāti nodarbināšana nebija sākotnējā plānā, un arī pie tā nonākts nejauši, taču likumsakarīgi. “Mana kolēģe vaicāja, vai es varu palīdzēt iekārtot darbā viņas tēvu, kurš ir invalīds. Datorprasmes viņam esot, taču nevarot strauji pārvietoties. Tā kā man vēl nebija skaidra plāna, ko un kā darīšu, tad teicu, lai atnāk. Ieradās Andris Lūsis – kolorīts kungs! Es viņam prezentēju savu ideju, un viņu tā ļoti uzrunāja. Pēc tam jau viss notika pats no sevis. Andris teica, ka zina vēl cilvēkus, kuri vēlētos iesaistīties, un atveda viņus pie manis. Un kopā ar šiem trim cilvēkiem – Andri, Sandru un Dimu – mēs arī izveidojām satvaru tam, kas šodien ir projekts “Parunāsim”, atklāj Inga.

Veselība allaž pirmajā vietā

Nodarbinot cilvēkus ar invaliditāti, pirmkārt, jāņem vērā, ka viņiem daudz lielāka uzmanība ikdienā jāpievērš veselībai.

“Var būt situācija, ka pēkšņi darbinieks tev paziņo, ka pēc divām dienām viņam jādodas uz rehabilitāciju, uz kuru ir gaidīts rindā un kas ilgs nedēļu. Ko tas nozīmē darba devējam? Ka steidzami jāmeklē risinājums, lai nodrošinātu, ka darbs tomēr tiek padarīts. Tādi ir spēles noteikumi, kas ir jāpieņem. Protams, neviens darba devējs par ko tādu nav priecīgs, taču, ja laikus par to informē, visu var saplānot,” atklāj Inga.

Nenoliedzami – ļoti būtisks aspekts, nodarbinot cilvēkus ar invaliditāti, ir vides pieejamība, tāpēc nāksies ieguldīt darba telpu pielāgošanā. Inga atklāj, ka brīdī, kad lēmusi par labu cilvēku ar invaliditāti nodarbināšanai, pieņemts arī izšķirošais lēmums nomainīt biroja telpas, kas bija par mazu, turklāt tajās nebija iespējams nokļūt cilvēkam ratiņkrēslā.

Jauno telpu izvēle un pielāgošana notika, sarunājoties ar pašiem darbiniekiem. Kāda ir cilvēkam ar invaliditāti piemērota darba vide? Svarīgi, lai būtu pietiekami platās durvju ailes, nebūtu sliekšņu un telpas nebūtu pieblīvētas ar mēbelēm. Piemēram, “Sonido” zvanu centrā darba galdi ir 10 cm augstāki, nekā ierasts, – 85 cm, lai pie tiem ērti varētu sēdēt ratiņkrēslā, savukārt plaukti iekārtoti tā, lai būtu aizsniedzami no ratiņkrēsla. Atsevišķa “darba vieta” zvanu centra galvenās telpas stūrī iekārtota sunim pavadonim.

Ko gribu ieteikt citiem uzņēmējiem? Nevajag skriet uzreiz konsultēties, kā iekārtot darba vietu cilvēkam ar invaliditāti, bet gan pajautāt šim cilvēkam pašam, kas viņam ir nepieciešams, lai darbā justos labi. Un bieži vien nemaz nav vajadzīgs dārgs un specializēts aprīkojums.

Sākt tieši tagad un ar vienu

Lai nodarbinātu cilvēkus ar invaliditāti, visupirms ir jābūt apņēmībai. Turklāt tieši tagad, nevis nākamgad vai tad, kad būs vairāk iedvesmas, naudas vai laika. “Sākt vismaz ar vienu – ja 100 uzņēmumi katrs nodarbinās vienu cilvēku ar invaliditāti, tas jau būs milzu ieguvums! Un, lai pieņemtu darbā vienu, nekas daudz nemaz nav nepieciešams! Tam es plānoju veltīt šo gadu – runāt ar uzņēmējiem un, pamatojot ar savu piemēru, stāstīt par to, ka arī viņi var nodarbināt vismaz vienu cilvēku no riska grupām,” stāsta Inga.

Pirms pieņemt darbā cilvēku ar invaliditāti, lieti noder apvaicāties pēc padoma uzņēmējiem, kuri jau to dara, jo tikpat svarīga kā apņemšanās ir arī izpratne par attiecīgo riska grupu. “Es vairāk varēšu līdzēt, ja runa ir par cilvēkiem ar kustību traucējumiem, savukārt Māris Grāvis (sociālais uzņēmējs, “RB cafe” izveidotājs – red.) un Eva Viļķina (biedrības “Cerību spārni” vadītāja – red.) būs spēcīgi cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem nodarbināšanā,” skaidro uzņēmēja.

Inga riska grupā vēlas iekļaut arī dzimniecības, kuri aprūpē bērnus ar invaliditāti. Viņi ir ļoti pakļauti bērna dzīves režīmam un līdz ar to arī citādam darba laikam, tāpēc ne visi darba devēji ir gatavi ņemt šādus cilvēkus darbā. Bieži arī pašus darba meklētājus ar invaliditāti mācot šaubas, vai viņi būs gana labi darbinieki un spēs pildīt darba pienākumus tikpat labi kā cilvēks bez invaliditātes.

“Ikvienam cilvēkam ir būtiski justies svarīgam un vajadzīgam, kā arī saņemt atbalstu par savu darbu. Uzņēmējs jau neņem darbā to, ko viņam nevajag. Ja viņš tevi ir izvēlējis, tad tavi pienākumi ir svarīgi viņa mērķu sasniegšanai. Šī uzņēmēja pozīcija ir jāzina darbiniekiem,” skaidro sociālā uzņēmēja.

“Sonido” 70% darbinieku nav mainījušies kopš 2016. gada. Tas ir stāsts par iekļaušanu un pieņemšanu, turklāt runa ir ne tikai par invalīdiem. Svarīgi pieņemt uzņēmumā personību dažādību, un dažādība var būt gan vides pieejamībā, gan pārtikas lietošanā, reliģiskajā piederībā u. c. Ko tas nozīmē? Gādāt, lai visi darbinieki kopīgā pasākumā justos labi, nodrošinot gan vides pieejamību, gan pārtikas dažādību, gan citas vajadzības. Ja darba devējs rēķinās ar darbinieku vajadzībām, viņi to novērtē un sniedz atpakaļ. Tu rūpējies par saviem padotajiem, bet viņi savukārt tālāk par tavu uzņēmumu un tā tēlu.

***Iniciatīva jāuzņemas
gan uzņēmējam,
gan darbiniekam***

Ieva Zirne

Ieva Zirne, “Cirkle K” biznesa centra personāla vadītāja

Nesen darbā mani uzrunāja kāds kolēģis. Viņš teica: “Ieva, es gribu tev atzīties, man ir invaliditāte.” Es viņam pateicos par atklātību un prasīju, ko viņš sagaida – kādu atbalstu vai palīdzību no uzņēmuma puses. Bet kolēģis tikai paraustīja plecus un teica, ka neko nevajag, viņš vienkārši atnācis pastāstīt, jo varbūt mums, personāla daļai, šis fakts nepieciešams uzskaitē. Tajā reizē aizdomājos, ka mūsu birojā, “Cirkle K” biznesa centrā, invaliditāte ir vairākiem, nekā mēs to zinām.

Izaicinājumi – klusēšana un vides pieejamība

Kāpēc cilvēki izvairās stāstīt par savu invaliditāti? Viena daļa, līdzīgi kā mans kolēģis, neuzskata par vajadzīgu par to runāt, jo konkrētā veselības problēma neietekmē veicamo darbu. Savukārt citi atturas par to stāstīt, jo nevēlas saņemt līdzcilvēku žēlošanu vai īpašu attieksmi, pat baidās netikt pieņemti darbā vai to zaudēt. Un vēl citi tik ļoti kautrējas par savu diagnozi, ka pat nepiesakās darbā, lai gan veselības situācija netraucētu veikt konkrētā amata pienākumus. Cilvēku ar invaliditāti klusēšana situācijās, kad tās vajag risināt un var

atrisināt ar atklātu sarunu, ir viens no izaicinājumiem viņu nodarbinātībai.

Otrs izaicinājums ir vides pieejamība, īpaši situācijās, kad darba devējs ir ēkas nomnieks, nevis īpašnieks. Daudzviet darba vide jau ir piemērota cilvēkiem ar kustību traucējumiem, bet kā rīkoties, kad nepieciešams evakuēties no biroja piektajā stāvā, bet lifts nav pieejams? Par to jādodomā laikus.

Darba devējiem ir jābūt gataviem pielāgot darba vidi un apstākļus specifiskām cilvēka vajadzībām. Varbūt vienam nepieciešams augstāks vai zemāks galds, citam īpašs krēsls, citam iespēja strādāt stāvus vai guļus, vēl citam biežākas pauzes vai kas cits. Bet, ja darba devējs to nezina, tad nevar arī palīdzēt. Tāpēc mans aicinājums cilvēkiem ar invaliditāti būtu pastāstīt savam darba devējam, kāds atbalsts nepieciešams. Esmu pārliecināta, ka lielākā daļa ar prieku atsauksies un nodrošinās visu vajadzīgo, ja redzēs, ka cilvēkam ir atbilstošas zināšanas un prasmes darba veikšanai, bet pietrūkst tehniskā nodrošinājuma.

Iekļaujoša darba vide un kolēģu atbalsts

Ikviens cilvēks, sākot strādāt jaunā darbā, jūtas nedroši – jauni kolēģi, tradīcijas, darba pienākumi, sistēmas, vide. Lai padarītu šo iejušanās procesu vieglāku, mūsu uzņēmumā katram jaunam darbiniekam tiek piešķirts “draudzīņš” – cilvēks, pie kura var vērsties ar jebkurām šaubām un neskaidrībām. Šāds atbalsts, protams, ir arī cilvēkiem ar invaliditāti. Un līdzīgi kā sarunā ar darba devēju arī atklāta saruna ar kolēģiem par savu veselības specifiku ir ļoti svarīga. Ja veselība prasa, piemēram, reizi stundā uz brīdi atgulties, tad, par to laikus izstāstot kolēģiem, nebūs nekādu jocīgu situāciju vai neērtības sajūtas. Gluži otrādāk, esmu pārliecināta, ka citi kolēģi sāktu atgādināt, kad pienācis laiks atgulties, varbūt arī paši pievienotos un teiktu, ka jebkuram cilvēkam šāda atpūta nāk par labu.

“Circle K” biznesa centrā iekļaujoša darba vide patiešām nav ieraksts kādā politikā vai plakātā uz sienas. Tā ir darba ikdiena. Mūsu uzņēmumā nav vietas nekorektai un nepieklājīgai attieksmei pret kolēģiem – vai tas būtu attiecībā uz kolēģa veselības stāvokli, vai pārliecību un tradīcijām: jebkuram ir tiesības būt cienītam un respektētam tādām, kāds viņš ir. Iedvesmojoties no kolēģiem ārvalstīs, šī gada sākumā esam izveidojuši darbinieku domubiedru grupas. Tajās apvienojas kolēģi, kuri vēlas piedalīties iekļaujošākas vides veidošanā.

Viena no šīm domubiedru grupām par savu mērķi ir izvēlējusies tieši cilvēku ar invaliditāti iekļaušanu uzņēmumā un uzsākusī darbus pie vairākām iedvesmojošām aktivitātēm. Piemēram, ieviešam reāllaika subtitrus Ms Teams videozvaniem, lai kolēģi, kuriem ir dzirdes traucējumi, justos drošāk mūsu iekšējo tikšanos laikā. Uzskatu, ka šādas iekšējās atbalsta sistēmas būtu jāveido ikvienā sociāli atbildīgā uzņēmumā.

Mazie soļi

Ne tikai lieli plāni un iniciatīvas ir svarīgas, tādi ir arī mazie ikdienas soļi, kurus var veikt ikviens no mums. Mēs uzņēmumā nesen esam sākuši darba sludinājumos aicināt pieteikties cilvēkus ar invaliditāti, pasakot, ka mums ir vajadzīgi dažādi kolēģi. Mums tas ir viens teikums sludinājumā, bet kādam tas var būt mudinājums spert drosmīgu soli, piesakoties vakancei, un atnākt uz darba interviju. Protams, pastāv iespēja sastapties ar atteikumu, jo kāds cits būs labāks kandidāts uz konkrēto pozīciju, taču, nemaz nepamēģinot, iespēju satikties zaudē abas puses. Tāpat neko nemaksā atsaucība un laipnība, kas būtu jāpraktizē daudz vairāk gan pret kolēģiem, gan cilvēkiem mums līdzās – uz ielas vai internetā. Pat, ja šie cilvēki izskatās, domā, rīkojas citādāk, nekā mums ierasts.

“Es noteikti vēlos iedrošināt cilvēkus ar invaliditāti, izvērtējot savas spējas un prasmes, atsaukties uz darba sludinājumiem. Mūsu biznesa centrā ir amati, kurus cilvēki ar invaliditāti var veikt tikpat labi kā jebkurš cits, piemēram, strādājot klientu apkalpošanas, finanšu vai IT nodaļā. Kustību traucējumi noteikti nebūs šķērslis, lai atbildētu uz klientu telefona zvaniem vai veiktu grāmatveža darba uzdevumus. Un ne tikai šādi pienākumi ir pa spēkam cilvēkiem ar invaliditāti. Būsim atvērti jaunām iespējām!

”

NEVIENS SAPNIS NAV PAR LIEĻU

Sapņu piepildīšanas dzinulis ir motivācija

Kristaps Štelmahers

"Bērnībā vēlējos kļūt par taksistu," atminas Kristaps. Ne visām bērnu iecerēm ir lemts piepildīties, tā bija arī ar Kristapa vēlmi kļūt par taksometra vadītāju. Pieaugot puisa domas par nākotni aizveda viņu uz pavisam citu pusi. Viņš iestājās Rīgas Amatniecības vidusskolā (tagad to sauc par Rīgas Mākslas un mediju tehnikumu) un uzsāka savu ceļu pretim metālmākslas izstrādājumu modelētāja profesijai. Jau kopš dzimšanas Kristaps ir nedzirdīgs, taču tas viņa dzīvē nav licis šķēršļus. "Man dzīvē ir veicies – apkārt bijis daudz labu draugu, vienmēr liels ģimenes atbalsts," viņš stāsta.

Pēc skolas beigšanas Kristapam ir bijusi iespēja strādāt savā izvēlētajā profesijā. Papildus tam ir bijusi iespēja pilnveidot arī kalēja prasmes. Pašreizējā darba vietā Kristaps ikdienā nodarbojas ar metināšanu, griešanu, slīpēšanu, montēšanu un pakošanu. "Taisām durvis, logus, dažāda veida stikla logus, kā arī vārtus un daudz ko citu," par savu ikdienu stāsta Kristaps. Viņam nekad nav bijis jāpieredz negatīva darba devēja attieksme invaliditātes dēļ, jo izvēlētajā darba vietā jau ir strādājis kolēģis ar dzirdes traucējumiem. "Neviens mani nav varējis atturēt no sapņu īstenošanas," atzīst Kristaps. "Esmu ar stipru raksturu un labu galvu. Visu, ko tiešām vēlos iemācīties vai sasniegt, vienmēr arī sasniedzu."

Santa Survila

Ceļā uz trešo augstāko izglītību

"Kad biju vēl maza meitene, sēdināju ap apaļu galdu savas piecas lelles un lācēnu, ar kuriem spēlēju skolu," par savu bērnības sapni kļūst par skolotāju stāsta Santa. Mācoties pamatskolā, meitene ievēroja, ka viņa atšķiras no citiem, – ir nedaudz neveiklāka, nespēj citiem tikt līdzī sporta nodarbībās un arī uzkāpt pa kāpnēm sanāk vien ar grūtībām. Tā pakāpeniski viņas veselība pasliktinājās. 18 gadu vecumā Santai diagnosticēja muskuļu distrofiju jeb miopātiju – slimību, kas skar vien vienu no 1000 cilvēkiem. "Tā gadījās, ka esmu viena no tūkstoša," viņa piebilst. Skolas laikā citi bērni meiteni mēdza apsmiet, taču Santa stāsta, ka tas viņu tikai stiprinājis un iemācījis nepadoties. "Pieaugot nolēmu, ka atšķirības no citiem ir mana iespēja parādīt, ko spēju," viņa stāsta.

Laika gaitā Santas sapni par skolotājas amatu nomainīja vēlme izzināt tirdzniecības darbinieka profesiju. Viņa ir pabeigusi Rīgas Tirdzniecības tehnikumu, Latvijas Universitātē ieguvusi maģistra grādu finansēs un tirdzniecībā, kā arī mācījusies Sociālās integrācijas valsts aģentūras koledžā, kur apguvusi personāla speciālista amatu. "Es ticu, ka Dievs mums katram ir devis talantu, kas dzīves laikā jāpiepilda, tāpēc nepadevos un virzījos uz priekšu," viņa atklāj. Pašlaik Santa pārstāv un aizstāv cilvēku ar invaliditāti tiesības valstiskā un pašvaldības līmenī un aktīvi darbojas nevalstiskajā sektorā. Viņa ir biedrības "Wings for Wheels" valdes locekle, ir daļa no NEPLP sabiedriskās konsultatīvās padomes, brīvprātīgi strādā Rīgas domes Personu ar invaliditāti Nevalstisko organizāciju konsultatīvajā padomē un piedalās vairāku Saeimas komisiju darbā. Tāpat Santa ir arī sociālais mentors. Papildus tam šobrīd viņa ir ceļā uz trešo augstāko izglītību juridiskajās zinātnēs. "Man ir dota spēja izprast likumus un palīdzēt cilvēkiem, iespējams, tieši tāpēc Dievs mani ir ielicis šādā situācijā, lai es varētu labāk izprast cilvēku ar invaliditāti vajadzības," viņa uzskata.

Dzīve jāizmanto, darot to, kas sagādā patiesu prieku

Aleksejs Griņevičs

Bērnībā Aleksejs bieži devās laivot kopā ar vecākiem. Vasaras viņš pavadīja, airējot desmitiem kilometru pa upēm gan Latvijā, gan Krievijā. Ģimeniskie izbraucieni toreiz vēl mazo zēnu mudināja sapņot par jūrnieka amatu. Taču pēc smaga kritiena no sastatnēm vairākus gadus vēlāk Aleksejam sapnis par jūrnieka darbu bija jāatstāj bērnībā. Acumirkļi visa viņa dzīve sagriezās kājām gaisā. Kopš liktenīgā kritiena Aleksejs atrodas ratiņkrēslā un ir zaudējis spēju staigāt. "Godīgi sakot, toreiz man vairs negribējās dzīvot," viņš atminas. Lai kaut uz dažām stundām dienā aizmirstu mokas un ciešanas, Aleksejs piestrādāja, palīdzot reklamēt uzņēmumus interneta vidē. Taču tas viņam nesniedza gaidīto prieku un gandarījumu.

"Aptuveni 85% cilvēku ar tādām traumām, kādas bija man, neizdzīvo," stāsta Aleksejs. Vīrietis uzskata – Dievs devis viņam otro iespēju dzīvot, un tā jāizmanto uz visiem 100%, darot to, kas sagādā patiesu prieku. Tā Aleksejs, mātes mudināts, uzsāka konditora gaitas. Kā pats atklāj, visu apguvis pašmācības ceļā, stundām ilgi gatavojot un eksperimentējot ar sastāvdaļām. Laika gaitā ar ģimenes palīdzību vīrieša aizraušanās pārauga nelielā biznesā. Tagad Aleksejs jau 10 gadus savā mājas ceptuvē gatavo dažādus konditorejas izstrādājumus pēc pasūtījuma. "Es patiešām mīlu to, ko daru," stāsta Aleksejs. "Novēlu visiem atrast sevi šajā dzīvē un nekad nepadoties. Mēģiniet un, pats galvenais, nebaidieties ne no kā!"

Dina Grīnberga

Savs darbs ir jāizbauda, strādājot ar nerimstošu degsmi

Esot maza meitene, Dina vēlējās kļūt par dejotāju. Viņas sapnis bija ieaut kājas pastalās un mūzikas pavadībā virpuļot pa skatuvi. Diemžēl tas palika neīstenots. 12 gadu vecumā Dinai kreisās kājas apakšstilba lielkaulā atklāja ļaundabīgu kaulu audzēju – osteosarkomu. Pēc sešām ķīmijas terapijām, kas nedeja vēlamo rezultātu, tika pieņemts lēmums kāju amputēt. Šī notikuma iespaidā meitenes sapņiem par nākotni bija jāmainās. Pieaugot Dina nolēma, ka vēlas kļūt par onkologu, taču dažādu apstākļu dēļ viņa uzsāka studijas Rīgas Stradiņu universitātes programmā "Ortozēšana-protezēšana", lai apgūtu tehniskā ortopēda amatu.

Kā daudzi jaunieši arī Dina studiju gados meklēja darbu, ko varētu veiksmīgi apvienot ar mācībām. Kā pati stāsta, tie bija dažādi ar veselības nozari nesaistīti darbi. Toreiz studentei ne reizi vien interviju laikā nācās saskarties ar negatīvu darba devēju attieksmi, kas tiešā veidā bijusi saistīta ar viņas invaliditāti. "Bija jūtama nepieņemšana un nepārlicinātība, ka es kaut ko varētu darīt," Dina atminas. Taču, piesakoties darbā veselības aprūpes iestādēs, attieksme bija daudz pieņemošāka. Šobrīd Dina strādā Nacionālās rehabilitācijas centrā "Vaivari" par veselības veicināšanas konsultantu. "Es kā kristīgs cilvēks lūdzu Dievu, ja viņš grib, lai strādāju šajā jomā, lai dod man nerimstošu degsmi. Un tā arī ir – visu šo laiku man nevienā brīdī nav pazudusi vēlme darboties šajā profesijā," viņa atklāj. "Es ļoti izbaudu savu darbu un nevienā brīdī savā amatā neesmu izjutusi citādu attieksmi pret sevi tikai tāpēc, ka man ir bijusi amputācija."

Lai patiktu darbs, jājūtas novērtētam

Armands Felkers

Kā daudzi zēni arī Armands bērnībā sapņoja kļūt par policistu. Taču, kā pats atzīst, jau bērnā esot, bija skaidrs – šis sapnis paliks nepiepildīts, jo dzirde ir viens no svarīgākajiem policista darba rīkiem. Armands jau kopš dzimšanas ir vājdzirdīgs. Kaut tas nenoliedzami ir ietekmējis viņa dzīves gājumu, vīrietis līdz šim nav izjutis citādāku attieksmi no līdzcilvēkiem savas invaliditātes dēļ. "Esmu ļoti komunikabls pēc dabas, iespējams, tāpēc man nav bijušas problēmas komunicēt ar apkārtniekiem," viņš uzskata.

Darbu Armands ieguvis, pierādot sevi skolas praksē. Toreiz darba devējs ievēroja puīša talantu un degsmi strādāt un uzaicināja viņu izmēģināt roku automehāniķa amatā. Tā Armands sāka strādāt uzņēmumā "A4A". Ar laiku viņam bija iespēja pierādīt sevi arī operatora amatā, strādājot ar dažāda veida smago tehniku. Taču ar to Armanda profesionālā izaugsme neapstājās. Darba devējs, redzot vīrieša apķērību un iemaņas, piedāvāja viņam apgūt arī mobilā celtna operatora amatu. "Es, protams, nešauboties piekritu, jo tas man bija jauns izaicinājums," vīrietis atminas. Kā pats atzīst – esot ļoti ziņkārīgs un ar lielāko prieku apgūst jaunas zināšanas jebkurā jomā. Par pašreizējo darbu Armands saka tā: "Man ļoti patīk strādāt šajā amatā. Tur jūtos novērtēts un savā vietā."

Svetlana Saveljeva

Kafijas vārīšanas "profiņš"

Bērnībā Svetlana vēlējās strādāt ar dzīvniekiem. Viņai nebija skaidrs, vai vēlas kļūt par veterinārārsti vai četrkājaino draugu kopēju, bet viens gan bija zināms – tam noteikti jābūt darbam, kas saistīts ar dzīvniekiem. Svetlanai ir iedzimti intelektuālās attīstības traucējumi. Bet, kā pati stāsta, tas nav iemesls, kāpēc viņa tomēr nav izvēlējusies bērnības ieceri neīstenot.

Pašlaik Svetlana strādā "RB Cafe". Tā ir pirmā kafejnīca Baltijā, kur strādā cilvēki ar invaliditāti. Tur Svetlana pilda konditora palīga pienākumus un sniedz atbalstu kolēģiem arī citos darbos. "Man visvairāk patīk doties izbraucienos pie klientiem uz kafijas pauzēm," par to, kas viņu visvairāk aizrauj, strādājot kafejnīcā, stāsta Svetlana. "Esmu kafijas meitene." Tieši šī daudzu iemīļotā dzēriena gatavošana un pasniegšana bija viņas pirmais darba uzdevums. Svetlana kafijas gatavošanu ir izkopusi līdz sīkākajai detaļai, tāpēc prot to pagatavot tā, lai karstais dzērienu garšotu pat izvēlīgākajiem klientiem. Kafijas vārīšanā viņa esot "profiņš", kā pati smejas. Svetlanai ne tikai patīk karsto dzērienu gatavot citiem, bet arī baudīt to pašai. Ik rītu viņa varot izdzert vismaz divas krūzes kafijas. Par savu darbu Svetlana runā ar prieku un aizrautību, kas nenoliedzami parāda – Svetlana ir īstajā vietā!

***Jādara labas lietas,
jo zeme ir apaļa un
viss atnāks atpakaļ***

Vladimirs Gailis

Vladimirs vienmēr vēlēties kļūt par uzņēmēju. Jau no bērna kājas viņu interesēja viss, kas saistīts ar uzņēmējdarbību. Taču vīrietis ir vājredzīgs, un tas ne reizi vien viņam ir sagādājis problēmas, gan cenšoties īstenot sapni par savu uzņēmumu, gan dzīvojot ikdienas dzīvi. Kaut Vladimirs no apkārtējiem saņēmis arī nosodījumu, vīrieša dzīvē vairāk bijis cilvēku, kas atbalsta viņa vēlmi īstenot visas ieceres.

Vladimirs ir pabeidzis Rīgas Medicīnas koledžu. Jau skolas gados viņš dzirdēja pasniedzējus sakām, ka Latvijā trūkst labu masieru. Tā šī doma par masiera amatu nepameta Vladimira prātu līdz brīdim, kad Eiropas projektā viņam bija iespēja to īstenot. Pēc masiera profesijas apgūšanas viņš praktizēja iemaņas Nacionālajā rehabilitācijas centrā "Vaivari", taču drīz vien saprata, ka vēlas piepildīt bērnības sapni un veidot savu uzņēmumu. Tagad Vladimirs vada divus uzņēmumus, kas piedāvā dažādus SPA un medicīniskās masāžas pakalpojumus. "Es strādāju cilvēkiem un gribu viņiem sniegt pašu labāko," saka Vladimirs. "Tāpat es ticu, ka jādara labas lietas, jo zeme ir apaļa un viss atnāk tev atpakaļ."

Lolita Korjapina

Cik daudz uzņemties un ko varu izdarīt – tas jāsaprot pašai

"Kādreiz man nezin kāpēc ļoti gribējās kļūt par skolotāju," savas bērnu dienu ieceres atklāj Lolita. Taču tagad viņa saprot, ka diez vai spētu strādāt par pasniedzēju, un ar lielu apbrīnu un cieņu skatās uz šīs profesijas pārstāvjiem. Kad Lolitai bija septiņi gadi, viņas redze sāka strauji pasliktināties, un astoņu gadu vecumā tā kļuva ievērojami vājāka. Tagad Lolita ir vājredzīga, un ikdienā viņas redzīgās acis ir melna labradoru kucīte Zuze.

Dzīves laikā Lolita izmēģinājusi roku daudzās profesijās. Strādājusi gan par apkopēju, gan pavāri un darījusi daudz ko citu. Pirms pieteikšanās kādai vakancei pati vienmēr kritiski izvērtē, vai spēs tikt galā ar konkrētajiem darba pienākumiem. Šī iemesla dēļ viņa līdz šim nav saskārusies ar negatīvu attieksmi no darba devēju puses. "Ir jāsaprot, kas ir tas, ko tu vari uzņemties, un cik daudz vari izdarīt," sieviete stāsta. Tagad Lolita strādā zvanu centrā bezmaksas līnijā "Parunāsim". Darbā viņa ir tā, kas uzklausa, ir blakus un dod padomus cilvēkiem, kam ikdienā pietrūkst kāda, ar ko aprunāties, kam pajautāt viedokli vai izkratīt sirdi. "Ar zvanītājiem mēs pļāpājam par to, kas viņiem ir uz sirds šajā brīdī," atklāj Lolita. Sākumā viņa nebija pārliecināta, vai spēs pilnvērtīgi veikt šo darbu, taču vēlāk Lolita saprata, ka ar savu pieredzi var palīdzēt citiem. "Darbs ir ļoti interesants – dienas sākumā tu nemaz nezini, kas tev zvanīs, cik tev būs zvanītāju un par ko būs jārunā," viņa atklāj. "Mēs kopā esam gan smējušies, gan raudājuši."

***Ja grib, tad vienmēr
var atrast iespēju,
kā īstenot iecerēto***

Ludmila Biezā

Nav noslēpums, ka bērniem domas mainās zibens ātrumā – vienu brīdi viņi grib to, bet nākamajā jau ko citu. Tāpat bija arī Ludmilai. Bērnībā viņa vēlējās būt gan friziere, gan skolotāja, gan farmaceite, gan ārste, gan sekretāre. Taču tie bija tikai mazas meitenes sapņi. Pēc skolas beigšanas Ludmila iestājās Daugavpils Pedagoģiskajā universitātē. Tur sievietei bija iespēja mācīties tikai dažus mēnešus, jo studiju laikā viņas redze strauji pasliktinājās. "Es zaudēju redzi 19 gadu vecumā, līdz ar to, cik es paspēju izdarīt, tik paspēju," viņa stāsta. Tomēr pēc redzes zaudēšanas Ludmila neatmeta dzīvei ar roku un pēc vairākiem gadiem devās apgūt sociālā rehabilitētāja profesiju.

Neilgu laiku Ludmilai bija iespēja strādāt savā specialitātē. Tāpat roka izmēģināta arī citos amatos. Taču, neskatoties uz Ludmilas vēlmi strādāt, viņai reiz ir nācies saņemt atraidījumu no darba devēja redzes traucējumu dēļ. Pašlaik Ludmila strādā uzņēmumā "BlindArt". "Dzīvē es cenšos izmēģināt visu, tāpēc pieteicos projektā," par to, kā uzsāka darbu "BlindArt", stāsta Ludmila. Tur sieviete strādā jau vairākus gadus par auduma apstrādes speciālisti, veidojot trīsdimensionālu audumu ar patentētu dizainu. Par savu darbu viņa runā ar lielu aizrautību: "Man ļoti patīk tur strādāt, jo varu sevi izpaust radoši." Tagad Ludmila ir pārliecināta, ka ir savā vietā, un iedrošina arī citus iet un mēģināt visu, ko dzīve piedāvā. "Es uzskatu, ka, ja cilvēks grib, tad vienmēr var atrast iespēju, kā īstenot iecerēto. It sevišķi tagad, kad mums apkārt ir tik daudz tehnoloģiju," viņa piebilst.

Ojārs Petrevics

Nebaidīties pamēģināt ko jaunu

Kad bērnībā Ojāram jautāja, par ko viņš vēlas kļūt, kad izaugs, zēns lepnī esot teicis: "Par tramvaja vadītāju." Tomēr, gadiem ejot, viņš izvēlējās citu ceļu un devās apgūt elektroniskās aparātūras uzstādītāja un regulētāja specialitāti. 20 gadus vīrietis nostrādāja par montētāju "Radiotehnikā", kur 90. gadu sākumā satika savu mūža mīlestību – sieviņu Lidiju. Ojāram ir autisma iezīmes, kuru dēļ viņam ir grūtības komunicēt ar citiem. Kā tās attīstījās, vīrietis vairs neatminas. 2007. gadā viņam piešķīra invaliditāti uz mūžu.

2013. gadā Ojārs saņēma uzaicinājumu darboties biedrībā "Cerību spārni". Kad biedrības vadītāja vīrietim jautājusi, ko viņš vēlētos darīt un kas viņam patīk, Ojārs atbildējis, ka gribot šūt, bet nekad to neesot darījis. Tā tajā pašā gadā viņš uzsāka apgūt šūšanas pamatus. Pašlaik Ojārs strādā sociālajā uzņēmumā "Visi Var", kur apstrādā džinsa audumus, lai no tiem darinātu somas un gultas pārklājus. Pēc dabas Ojārs nav no runātīgākajiem, taču čakls gan. Viņš klusi veic darāmo, tikai ik pa laikam paceļot acis, lai paraudzītos, ko dara kolēģes. Viņš šūšanas darbnīcā ir vienīgais vīrietis, tāpēc visa dāmu uzmanība tiek veltīta viņam vienam.

Abstract geometric shapes in the top left corner, including a diamond and several rounded polygons, all outlined in a light gray color.

DARA CITĀDI – IZDARA TIKPAT LABI!

***Ja jūs nelaiž pa durvīm,
kāpiet iekšā pa logu!***

Beāte

Redz citādi – talantīga tāpat! Beātes pieredzes stāsts

Šī koklīte ir kā cilvēks. Tāpēc viņai ir dots vārds Laima. Jo kokle padarīja laimīgu arī mani, ļaujot īstenot vienu no sapņiem. Laima ir arī latviešu likteņdievība.

Mani sauc Beāte. Pēc profesijas esmu ērģelniece, taustiņinstrumentāliste, Latvijā esmu vienīgā neredzīgā ērģelniece.

Paralēli esmu mūzikas skolotāja un Cēsu rehabilitācijas centrā vadu dažādas mūzikas nodarbības cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.

Piedzimu ļoti, ļoti vājredzīga, jutu tikai gaismu un tumsu. Bet tad, vēl mazai esot, vīrs labās acs izveidojās labdabīgs veidojums – hemangioma, kuru vajadzēja starot, vecākiem diemžēl nācās izdarīt skarbu izvēli: vai nu starojam hemangiomu, un bērns kļūst neredzīgs, vai arī viņai ir ļoti slikta redze, bet jādzīvo pastāvīgās galvassāpēs, un nav iespējams mācīties. Es uzskatu, ka vecāki izdarīja pareizo izvēli.

Visu mūžu esmu bijis tāds nemierīgs bērns, kas mājās nevar nosēdēt. Daudz kur aktīvi piedalījos, - uzstājos, dziedāju arī baznīcas ansambļī, svētdienas skolas ansambļī un baznīcas korī.

Un tad jau redzēju, kā mana skolotāja, tad gan es vēl nezināju, ka viņa būs mana skolotāja, spēlēja ērģeles. Ar rokām,

ar kājām! Un skaņas, kas plūda no ērģelēm, bija tik atšķirīgas, tik krāsainas!

Gāju mūzikas skolā, tur bija dažādas nodarbības, mācījos klavierspēli, solfedžo. Pagāja laiks, un mana mamma reiz saka: „Aiziesim, Beāt, uz jauno ērģelnieku festivālu.” Noteikti jāsaka paldies maniem skolotājiem, kuri ar mani strādāja mūzikas skolā, kas pārliecināja neticīgos. Piemēram, Juris Kalnciems teica: „Nu, man nav nekādu problēmu, es jau viņai tagad ticu, es jau tagad redzu, ka tas ir iespējams.”

Un arī man pašai iekšēji jau bija tāda sajūta, ka jāklūst par nodarbību vadītāju cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem. Es teicu, lai nepieņem mani sākumā par algotu darbinieku, bet par brīvprātīgo. Šī brīnišķīgā iespēja projekta ietvaros radās, kad es biju praksē. Es teicu, ka pēc tam nāksu brīvprātīgi. Katru dienu. Es strādāju brīvprātīgi, jaunieši mani pieņēma. Un tad jau arī beidzās projekts, bet ar mani noslēdza līgumu, un pašlaik es strādāju.

Lielākie šķēršļi cilvēkiem ar invaliditāti, lai īstenotu savu sapni, ir sabiedrības attieksme, ka tu jau esi invalīds, tu jau neko nevari. Un bieži vien vainīgi ir arī vecāki, kuri saka, ka mans bērniņš jau ir tik slimīnš, nu, kāpēc viņu mocīt, viņš jau nevar. Tas viss kopā veido tādu gaisotni, ka cilvēki bieži vien izvēlas nestrādāt un dzīvot no pabalstiem.

Arī es sākumā domāju – vai es tiešām to varēšu, es jau esmu neredzīga, un klienti jau arī nav nekādi vieglie. Bet tad, kad es regulāri gāju pie viņiem, pakāpeniski tuvojoties, pamazām iestrādājos. Tagad cilvēki smaida un ir priecīgi. Arī tie, kuri nerunā, cenšas kaut vai ar skaņām, bet kaut ko pateikt. Arī viņu vecāki nāk klāt un saka paldies, ka es ar viņu bērnu strādāju, stāsta, ka bērns mājās dzied, ir priecīgs, ir arī mierīgāks. Jo tā ir sava veida mūzikas terapija.

Esiet spītīgi! Esiet stipri, tad jūs arī būsi veseli! Un tādā pārnestā nozīmē es teiktu tā: ja jūs nelaiž pa durvīm, kāpiet iekšā pa logu!

Esmu darījis ekstrēmas lietas

Kaspars

Pārvietojas citādi – apņēmīgs tāpat! Kaspara pieredzes stāsts

Esmu darījis ekstrēmas lietas. Tā trakākā laikam bija, kad es izlēcu ar gumiju no Siguldas vagoniņa.

Mani sauc Kaspars. Man ir pirmā invaliditātes grupa, un invaliditāti es ieguvu sportojot, tā ir sporta trauma. Es trenējos motokrosā, neveiksmīgi kritu un salauzu kakla skriemeļus. Pēc traumas es diezgan ilgi nevarēju saprast, ko man darīt. Bet es ļoti gribēju atgriezties skolā.

Pabeidzu vidusskolu Limbažos, jau būdams ratiņkrēslā. Protams, ka vide nebija pielāgota manām vajadzībām. Mani klasesbiedri vienkārši nesa mani uz rokām pa kāpnēm augšā. Nu labi, tā nebija skola ar daudziem stāviem, bet tāpat kādi četri bija, un tā mēs tur tikām...

Bet nekad neesmu izjutis diskrimināciju vai to, ka es kaut ko nevaru izdarīt, jo man vienmēr ir apkārt bijuši atsaucīgi cilvēki, kuru nostāja bijusi – ja vajag, darām, nav problēmu!

Es zināju, ka gribu mācīties augstskolā. Izvēle īstenībā bija diezgan vienkārša, jo maniem vecākiem bija savs uzņēmums, es gribēju tajā strādāt, tāpēc loģiski būtu studēt ekonomiku vai vadībzinātnes. To es arī izdarīju. Un Stradiņos pabeidzu „Vadībzinātni”.

Bet tagad es strādāju darbu, kam nav nekāda sakara ar vadībzinātnēm un ekonomiku, bet šīs zināšanas vienmēr noder,

un tās man kādu plusu droši vien dzīvē ir devušas.

Šobrīd es nodarbojos ar sociālajiem kontiem, nedaudz ar grafisko dizainu, kaut ko mēģinu arī montēt, un visas šīs jaunās digitālās lietas gribu palēnām apgūt. Strādāju Latvijas Paralimpiskajā komitejā par sociālo mediju speciālistu.

Tāču mana pirmā darba pieredze bija mūsu ģimenes uzņēmumā, kur es darīju dažādus mazsvarīgus darbus un palīdzēju arī kārtot ar reklāmu saistītas lietas. Tā bija ļoti vērtīga pieredze, kas man droši vien noderēja vēlāk. Otrā darbavieta bija Latvijas Motosporta federācija, kur mani uzrunāja Kristers Serģis un Mārtiņš Lazdovskis, Motosporta federācijas prezidents. Viņam vajadzēja cilvēku, kas administrē sociālos kontus, mājaslapu vajadzēja pārtaisīt. Sākās COVID krīze, un Latvijas Motosporta federācija diemžēl bija spiesta mani atlaist.

Meklēju kādus citus variantus, un tad es savukārt uzrunāju Daigu Dadzīti, kura ir Latvijas Paralimpiskās komitejas prezidente. Jautāju, vai viņiem nevajag tādu kadru kā es. Viņa atbildēja, ka vajag un būtu baigi forši, ja es iesaistītos. Tā ka šobrīd es īstenībā daru to pašu Paralimpiskajā federācijā, ko agrāk darīju Motosporta federācijā.

Šis ir savā ziņā labs laiks, šī COVID krīze, kad darba devēji var pārskatīt savu darbinieku sarakstu. Cilvēks ar invaliditāti attālināti var darīt to pašu, ko jebkurš cits. Tā tagad ir tāda forša iespēja, kuru izmantojot darba devējs var būt sociāli atbildīgs.

Bieži vien cilvēki ar invaliditāti ir priecīgi, ka viņus paņem darbā. Un viņi parasti dara vairāk, nekā no viņiem prasa. Un to būtu ļoti svarīgi atcerēties.

Ar pozitīvu attieksmi

Diāna

Dzird citādi – rūpīga tāpat! Diānas pieredzes stāsts

Es mantoju savas mammas nepiepildīto sapni kļūt par zobu tehniķi. Un man ir izdevies atrast savu vietu.

Esmu Diāna, strādāju par zobu tehniķi. Tas ir ļoti smalks un atbildīgs darbs, kas prasa arī daudz laika. Tas saistīts gan ar detaļām, gan lielu precizitāti līdz pat mikromilimetriem. Man ir jābūt absolūti precīzai, - ja kaut kas nesanāk, jātaisa no jauna, kamēr viss ir kārtībā.

Man ir dzirdes traucējumi, bet ir dzirdes aparāts, kas atvieglo darbu. Bez tā, protams, būtu daudz... Nu, varbūt nevis neiespējami, bet grūti.

Protams, ka ar visu, ko es varu izlasīt, piemēram, darāmo darbu sarakstu, es tieku galā, bet ir gadījies, ka man ir jādzird arī tas, ko man saka, – datumi un skaitļi. Ne vienmēr viss ir uzrakstīts uz papīra. Citreiz ir jāuztver jauna informācija, kas man jāuzklausā, lai es varētu mainīt plānus un veikt konkrēto uzdevumu.

Viena lieta ir uztaisīt gatavu darbu – protēzi. Es to redzu uz veidulīšiem jau gatavu, bet man būtu svarīgi to redzēt klienta mutē, lai saprastu reālo situāciju. Un, ja protēzes un zobu krāsa sakrīt, tad gandarījums ir divreiz lielāks. Es zinu, ka es savu darbu izdaru labi, bet gandarījumu dod cilvēku reakcija un apmierinātība ar manu roku darbu. Man jāzina, ka viss ir

kārtībā.

Ja es strādātu citā profesijā, piemēram, tādā, kas ir saistīta ar komunikāciju tiešā veidā, par žurnālisti vai ko citu, nezinu, kā man veiktos... Tas ir pavisam citādi. Mans tagadējais darbs vairāk saistīts ar prātu un radošumu, jo strādāju ar rokām.

Ir pietiekami daudz cilvēku, kuri, tāpat kā es, ir piedzimuši citādi, mēs to neizvēlamies, tā nu tas ir... Nelielais defekts, kāds nu kuram tas ir, vienkārši nāk mums līdzī, bet cilvēks šādā situācijā ir jānodarbina, jo iesaistīšanās darbā viņam palīdz dzīvot. Tā viņš atrod savu vietu dzīvē, nevis tikai eksistē ar savu problēmu. Kad cilvēks kaut ko dara, viņa ikdienā ienāk kustība, dinamika, viņš jūtas pilnvērtīgs.

Pieņemsim, ka sākumā ir cerība un vēlēšanās piepildīt kādu sapni, zinot, ko tieši gribētu darīt. Tad jādomā, kā to varētu īstenot. Būtiski, ka kāds vispār runā ar viņu kā ar normālu darba meklētāju. Un ir ļoti svarīgi, ar kādu attieksmi viņu sagaida darbā, kā pieņem un vai vispār pieņem.

Visiem cilvēkiem ar invaliditāti noteikti vajadzētu censties piepildīt savu sapni. Un jācīnās, nedrīkst apstāties. Ir vienkārši jāatrod sava vieta.

Un ar laiku jāpieņem sevi tādu, kāds tu esi. Ja esi sevi pieņēmis, tad ir vieglāk dzīvot un kaut ko darīt ar pozitīvu attieksmi. Pirms tiek paziņots kāds lēmums, noteikti konkrētajam cilvēkam vajadzētu sajust pretimnākšanu. Nu, vismaz paskatīties, uz ko viņš ir spējīgs, nevis uzreiz vērtēt pēc tā, ka viņam ir invaliditāte. Vispirms pamēģināt ar šo darba meklētāju sastrādāties, jo var izrādīties, kad ir daudz labāk strādāt kopā ar viņu, nevis ar kādu, kuram nav invaliditātes.

Nevajag uzreiz izturēties noraidoši, pieņemot valdošos stereotipus, tā nekur tālu nevar tikt.

Man patīk darbs ar cilvēkiem

Juris

Pārvietojas citādi – čakls tāpat! Jura pieredzes stāsts

Esmu ātrākais kasieris. Bet trakākais ir tas, ka es strādāju vēl otrā darbā.

Esmu Juris no Jūrmalas. Man ir otrā invaliditātes grupa kopš bērnības. Strādāju „Rimi” tīklā, „Rimi” hipermarketā „Kauguri”. Jau septīto gadu. Strādāju par kasieri. Varētu teikt, ka esmu ātrākais kasieris, - 25 preces minūtē!

Man ir bērnu cerebrālā trieka. Kājām ir kustību traucējumi, bet ar rokām viss kārtībā. Strādāju jau skolas laikā. Vasarā skolā bija jādara dažādi darbi, es krāsoju. Un tad vēl pamēģināju dabūt darbu „Pasažieru vilcienā”, bet nenoliku eksāmenu.

Ir labi, ka „Rimi” pozitīvi uztver personas ar invaliditāti, arī es kolektīvā tieku novērtēts. Iestājos mācīties Jūrmalas profesionālajā vidusskolā, paralēli meklēju darbu un iegāju „Rimi”. Gāju tieši pie vadītājas, jo uzreiz sapratu, ka es šo darbu varēšu veikt un mani tas interesē. Vienkārši man patīk darbs ar cilvēkiem. Viņi izvērtēja manas iespējas un ļāva pamēģināt. Man bija trīs mēnešu pārbaudes laiks, kuru es veiksmīgi izturēju. Gada laikā mani atzina par labāko „Rimi” darbinieku, tiku apbalvots.

Darbā ir vajadzīgas iemaņas, kodi pārsvarā jāzina no galvas, jāstrādā ātri. Un tajā pašā laikā jāmēģina pircējus apkalpot pieklājīgi, laipni. Kolēģi mani pieņēma pozitīvi, kā parastu darbinieku, neievērojot manu invaliditāti.

Brīvajā laikā es ceļoju, biju Polijā, Čehijā. Pagājušogad vēl paspēju pabūt Helsinkos. Ceļošana man patīk.

Galvenais ir uzdrošināties un izvērtēt savas iespējas.

Andris

Dievs tā pajokoja...

Pārvietojas citādī – ambiciozs tāpat! Andra pieredzes stāsts

Es izvēlos strādāt, jo neprotu kaukt un vaidēt.

Mani sauc Andris Lūsis. Strādāju uzņēmumā „Sonido”. Esmu sarunu moderators. Mans darba uzdevums ir pieņemt vientuļu cilvēku zvanus un 40 minūtes risināt sarunu.

Es jau 14 gadus esmu cilvēks ar invaliditāti, un astoņus no tiem esmu ratiņkrēslā. Es ļoti gribēju atrast darbu, to meklēju pusotru gadu. Uzņēmumā bija vakance, es pieteicos, izturēju konkursu un tiku pieņemts. Dievs tā pajokoja... Pirms sāku strādāt „Sonido”, man bija runāšanas grūtības, bet Dievs lika man runāt.

Ir ļoti daudz pozitīvu cilvēku, par ko es priecājos. Protams, ir arī cilvēki, kuriem ir negatīva attieksme. Es strādāju jau trešo gadu un tagad bieži vien jau zinu, ko zvanītājs teiks.

Kad meklēju darbu, es savā CV rakstīju, ka esmu cilvēks ar kustību traucējumiem un man vajadzīga palīdzība. Gada laikā es droši vien aizsūtīju vairākus simtus CV.

Kad darba devējs uzzina, ka cilvēkam ir kustību traucējumi un ir jāpielāgo darba vieta, viņam bieži vien kļūst neinteresanti.

Es domāju, ka vajag atcerēties trīs lietas, pirmkārt, ka ir Dievs. Pēc tam ir darbs, un tad jau medicīniskos pakalpojumus var nopirkt.

Es nevaru, negribu iet prom

Ivo

Domā citādi – prasmīgs tāpat! Ivo pieredzes stāsts

Manas kanēļa bulciņas ir visgaršīgākās, es tās pats cepu.

Mani sauc Ivo. Es strādāju konditorejā. Esmu strādājoša persona ar otrās grupas invaliditāti.

Man dzemdībās tika saspiesta galva. Sekas izpaudās uzreiz. Kad man bērnībā sākās dažādas lēkmes, izrādījās, ka ir izveidojusies cista. Bet mani tā netraucē. Es vienkārši gribēju strādāt un gāju meklēt darbu. Visi atteica. Paskatījās manus dokumentus un teica, ka nekam nederu.

Aizgāju līdz stacijai, mani tūlīt paņēma darbā „Salā”. Par palīgstrādnieku. Tagad es strādāju kafejnīcā par virtuves strādnieku – sagriežu produktus, sagatavoju visu šai vai nākamajai dienai. Mīcu mīklu un cepu bulciņas, palīdzu, ja vajag.

Man pat ļoti patīk! Es nevaru, negribu iet prom. Nu, iepatikās, ļoti. Kafejnīcā ir vairāki kolēģi ar invaliditāti, kuri cits citam palīdz.

Mans darba devējs ir atsaucīgs, ļoti laipns. Es strādāju „Origo” kafejnīcā „Sala”, no astoņiem rītā līdz septiņiem vakarā. Tas man nav par grūtu. Es esmu pieradis strādāt daudzas stundas, un man arī nāk pretī, izturas ļoti labi. Es nāku divpadsmitos no rīta un strādāju līdz kādiem septiņiem vakarā. Tas ir mans darba laiks.

Dzīvoju kopā ar mammu, mammai arī palīdzu – aizeju rēķinus samaksāt par dzīvokli, aizeju uz veikalu nopirkt produktus.

Man ir arī aizraušanās, es esmu audējs. Es jau desmit gadus strādāju par audēju. Izmācījos, aužu paklājus, gobelēnus, varu uz pasūtījumu. Ienāc invalīdu centrā un apskaties!

Un man ir arī vēl viena aizraušanās – esmu bundzinieks. Ir bijuši koncerti, kur es uzstājos kopā ar savu grupu.

